

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Adi Muminović

Primerjava političnih sistemov: ZDA in Avstralija

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Adi Muminović

Mentor: red. prof. dr. Bogomil Ferfila

Primerjava političnih sistemov: ZDA in Avstralija

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Primerjava političnih sistemov: ZDA in Avstralija

Ključno vprašanje vsake države, ko govorimo o politiki in njeni implementaciji je, kako ustvariti učinkovit politični sistem. Oblikovanje samega sistema je odvisno predvsem od zgodovinskega razvoja države ali nacije in s tem tudi izkušenj oziroma posledic različnih politik skozi čas. V svojem diplomskem delu bom primerjal politični sistem dveh demokracij, ki pa ponujata dva različna pogleda na izvajanje politik. V Združenih državah Amerike vidimo, da ima predsednik veliko moč, medtem ko je v Avstraliji voditelj države britanski monarh oziroma kraljica, katero zastopa generalni guverner. Moje raziskovanje bo temeljilo na preučevanju pristojnosti ameriškega in avstralskega zgornjega doma, potrebno bo tudi razložiti sam teoretski koncept demokracije in političnega sistema, ne smemo pa pozabiti na opis in razlago državne ureditve tako Združenih držav Amerike kot Avstralije. Pri preučevanju sem si pomagal s hipotezo, ki sem jo zastavil v uvodnem delu naloge.

Ključne besede: ZDA, Avstralija, dvodomnost, predsedniški politični sistem, parlamentarni politični sistem

Comparative political systems: USA and Australia

The key question of each state and its implementation of politics is, how to create an effective political system. The formation of system depends mainly on historical development of state or nation and thus of its experiences and consequences of different politics through time. In diploma, I am going to compare the political systems of two democracies, which offer a different aspect on politics implementation. In the United States of America the president has a great power, while in Australia the Head of State is the Queen of the United Kingdom, who is represented by the General Governor of Australia. My research is based on the study of competences of American and Australian Senate, i will explain the theoretical concept of democracy and political system, also the description and interpretation of the Political System of the two states is important. The hypothesis that I set up in the introductory part of the study assessed me for the research.

Key words: USA, Australia, bicameralism, presidential political system, parliamentary political system

KAZALO

1 UVOD	5
2 METODOLOŠKI OKVIR DIPLOMSKE NALOGE	7
2.1 Cilj naloge	7
2.2 Postavitev hipoteze	8
2.3 Metode raziskovanja	8
2.4 Struktura naloge	9
3 TEORETIČNA IZHODIŠČA	10
3.1 Politični sistem	10
3.2 Predsedniški in parlamentarni sistem	12
3.3 Dvodomost	13
4 RAZLIČNOST OZIROMA PODOBNOST AVSTRALSKIH IN AMERIŠKIH INSTITUCIJ	15
4.1 Ustava	15
4.1.1 Ameriška ustava	16
4.1.2 Avstralska ustava	17
4.2 Parlamentarni sistem	19
4.2.1 Izvršilna veja oblasti Avstralije	20
4.3 Predsedniški sistem	22
4.3.1 Izvršilna veja oblasti v ZDA.....	22
4.4 Zakonodajna telesa	25
4.4.1 Avstralski parlament.....	27
4.4.2 Ameriški kongres.....	31
4.5 Volilni sistem	35
4.5.1 Volitve v Avstraliji.....	40
4.5.2 Volitve v ZDA.....	40
4.6 Strankarski sistemi	42
4.6.1 Politične stranke v Avstraliji	43
4.6.2 Politične stranke v ZDA	44
5 ANALIZA	45
6 SKLEPNE MISLI	52
7 LITERATURA	55

1 UVOD

V svojem diplomskem delu bom *primerjal dva politična sistema*, in sicer na eni strani politično ureditev Združenih držav Amerike (v nadaljevanju ZDA) ter na drugi strani ureditev Avstralije. Državi sem si izbral predvsem zaradi tega, ker obe predstavljata demokratični politični sistem, vendar z drugačno ureditvijo. Ko danes govorimo o začetku predsedniškega političnega sistema, verjetno takoj pomislimo na ZDA in njen "znameniti" zgodovinski razvoj, medtem ko ima Avstralija mogoče nekakšno negativno konotacijo, saj je bil kontinent, s strani britanske elite, prvotno mišljen le kot prostor za izvoz njihovih zapornikov. Poglavitni razlog, zakaj sem izbral omenjeni državi, pa je *analiza pristojnosti njunih zgornjih domov*. Raziskava se mi zdi zanimiva predvsem zaradi statusa ameriškega Senata v Kongresu in avstralskega Senata v parlamentu. Kot vemo, je danes v veliki večini primerov držav, ko govorimo o sestavi parlamentov, prvi dom v nadrejenem položaju do drugega. Zato sem izbral omenjeni državi, ki imata v parlamentu oziroma Kongresu domova, ki sta po položaju enakopravna in v tem primeru govorimo o popolni dvodomnosti. Pri analizi se bom skušal osredotočiti na glavne funkcije obeh zgornjih domov ter kakšne so njune pristojnosti pri odločevanju in oblikovanju javnih politik. Prav tako pa ne smem pozabiti na primerjavo celotnega političnega sistema obeh držav, saj je to tudi namen naloge. Predstavil bom glavne institucije obeh sistemov ter ju v analizi tudi primerjal. Medseboj bom torej primerjal obe ustavi, parlamentarni in predsedniški sistem, zakonodajna telesa obeh držav ter njun volilni in strankarski sistem. Torej, kot sem že omenil, je osnovni namen naloge primerjava političnih sistemov Avstralije in ZDA, znotraj te primerjave pa si bom podrobno pogledal, kakšne so pristojnosti avstralskega in ameriškega Senata.

Ponavadi je oblikovanje političnih sistemov, ko govorimo o liberalni demokraciji¹, dolg in evolutiven proces. Malo je držav, ki se danes nimajo za demokratične, ali je to res pa je že drugo vprašanje. Kot primer lahko navedemo dejstvo, da je država po ustavi lahko

¹ Liberalna demokracija kot oblika demokracije, ki temelji na splošnih volitvah in predstavniški vladi ter poudarjeni skrbi za pravice posameznika. Koncept liberalne demokracije je v osnovi zaščitniški. Vlada izhaja in je odgovorna ljudstvu, njene pristojnosti pa so v marsičem omejene, zato da so pravice posameznika in manjšin zaščitene pred vladavino večine (Hague in drugi 1992).

parlamentarna demokracija, medtem ko je v praksi vojaška diktatura. Kar se tiče formalnega aspekta pa v večini držav vendarle obstajajo določeni institucionalni elementi za obstoj demokracije (svobodne volitve, večstrankarski sistem) (Ferfila 2001, 10).

Derbyshire (1996, 4) pravi, da nam preučevanje svetovnih politik omogoča videti širšo podobo političnih ter družbenih okvirov neke države, in tudi ugotavljanje prednosti oziroma slabosti nekega sistema. Po drugi strani pa s primerjavo političnih sistemov tudi lažje oziroma bolje razumemo, kako se je določen politični proces oblikoval. Podobnega mnenja je tudi Ferfila (2001, 12), ki ugotavlja, da nam primerjanje in preučevanje političnih sistemov omogoča videti neskončno možnosti izločevanja slabših in boljših možnosti.

Politični kakor tudi vsak drug družbeni sistem vsake države je v svoji stvarni podobi enkratni, neponovljiv in ves čas spreminjajoč (Ferfila 2006, 14). Politične sisteme lahko razvrščamo po številnih merilih, ponavadi pa se uporablja spremenljivka koncentracije moči ali pa stopnjo gospodarskega in političnega razvoja. Primerjalni politiki govorijo predvsem o trojni razvrstitvi na demokratične, avtoritarne in totalitarne sisteme (Ferfila 2006, 14). V svojem delu bom primerjal dva različna demokratična politična sistema ZDA in Avstralije.

Avstralija, razdeljena na šest zveznih držav ter dva teritorija², velja za deželo z visokim in urejenim življenjskim standardom. Sicer je to po površini najmanjši kontinent na svetu, čigar prvotni namen po odkritju je bil sprostiti prenatrpane britanske ječe. Zvezna država Avstralija je nastala leta 1901, ko se je v Melbournu prvič sestal avstralski zvezni parlament, leta 1927 pa je bil sedež (zaradi boja za prestiž med Sydneyem in Melbournom) prestavljen v novo administrativno središče Avstralije, Canberro. Oktobra 1942 je avstralski parlament sprejel poseben zakon "Statue of Westminster Adoption Act", ki je uradno proglasil notranjo in zunanjo avtonomijo. Čeprav gre za samostojno državo, je voditelj Avstralije, kot sem že omenil, britanska kraljica (Citizenship).

² Zvezne države: New South Wales, Queensland, South Australia, Tasmania, Victoria, Western Australia. Teritorija: Australian Capital Territory, Northern Territory

Drugi preučevani predmet oziroma država pa so Združene države Amerike, ki danes veljajo za vojaško in gospodarsko velesilo. ZDA so bile ustanovljene 4.julija 1776 z Deklaracijo o neodvisnosti, ki pa je bila več kot le to. Deklaracija ni pomenila samo rojstvo nove države, temveč je predstavljala nov mejnik v politični filozofiji, saj se je opirala na svobodo kot primarno človekovo silo na svetu (Ferfila 2001, 480).

Diplomsko delo bo sestavljeno iz treh delov, in sicer teoretsko-metodološkega okvirja, kjer bom predstavil ključne pojme, ki so pomembni za nadaljnje razumevanje naloge. V drugem delu se bom posvetil analizi državne ureditve obeh držav, kjer bom opisal njune institucije ter preučil kakšne pristojnosti imata zgornja domova v parlamentu. Tretji del pa bo namenjen analizi in razlagi pridobljenih ugotovitev.

2 METODOLOŠKI OKVIR DIPLOMSKE NALOGE

2.1 CILJ NALOGE

Ferfila (2001, 51) pravi, da se politični sistemi največkrat razlikujejo po treh pomembnih merilih: prostorski delitvi avtoritete, ločitvi vladnih pooblastil na ločene veje oblasti ter omejitvi vladnih pooblastil. Osebo se mi zdi zanimiva delitev avtoritete ter *kakšne pristojnosti so dodeljene voditelju države in parlamentu*. Seveda je zelo pomembno za kakšen politični sistem gre in prav v teh dveh dejavnikih vidim možnost analize preučevanja, kar bo tudi moj osrednji cilj v nalogi.

Torej, osrednja tema naloge bo primerjava političnih sistemov Avstralije in ZDA, in sicer bo primerjava temeljila na izhodišču, da sta si politična sistema različna, glavno vprašanje pa je, *kateri od zgornjih domov ima večje pristojnosti v državi*. ZDA se mi zdi primerna izbira, saj nastanek predsedniškega političnega sistema povezujemo z nastankom ustave v ZDA leta 1787 (Grad 2000, 59). Kot predstavnika parlamentarnega sistema pa sem izbral Avstralijo, ki je sicer v širšem smislu še vedno pod vplivom

Anglije, katera velja za zibelko nastanka delitve oblasti. To je posledica stoletnih bojev za prevlado med nosilcema zakonodajne veje oblasti (parlament) in izvršilne veje oblasti (kralj) in kjer je na koncu prišlo do vzpostavitve ravnotežja in delitve oblasti (Ribičič 2000, 78). Pri preučevanju si bom pomagal z zastavljeno hipotezo.

2.2 POSTAVITEV HIPOTEZE

Pri preučevanju in analizi si bom pomagal z naslednjo hipotezo:

H2: Avstralski zgornji dom (Senat) ima enake pristojnosti kot jih ima zgornji dom (Senat) v Združenih državah Amerike.

V današnjih demokratičnih državah ima spodnji dom skoraj povsod enako funkcijo, t.j. zakonodajno, medtem ko se pristojnosti zgornjih domov razlikujejo. Danes je večina spodnjih domov močnejšem položaju od zgornjih, saj so se skozi zgodovinski razvoj okrepili. V preteklosti temu ni bilo tako, namreč zgornji domovi so predstavljali višje razrede in tako imeli posledično tudi močnejši položaj (Grad 2000, 95). V primeru, da sta zgornji on spodnji dom enakopravna, pravimo, da gre za popolno dvodomnost. Ko domova nista v enakopravnem položaju, torej je en dom podrejen drugemu pa govorimo o nepopolni dvodomnosti (Grad 2000). Kakšne so razlike med zgornjim domom Avstralije ter zgornjim domom ZDA, čeprav v obeh državah prevladuje popolna dvodomnost, bom ugotavljal s primerjavo obeh domov.

2.3 METODE RAZISKOVANJA

Metodološko raziskovanje bo sestavljeno iz relevantnih metod in tehnik, s katerimi bom preučil temo v okviru zastavljenih hipotez. Pri izdelavi idealnega metodološkega načrta bi moral zajeti vsa področja raziskovanja, vendar je potrebno vedeti, da v večini primerov le tega ni možno uresničiti zaradi različnih ovir in omejitev³, tako da bom uporabil naslednje raziskovalne tehnike:

³ Časovna omejitev, finančna omejitev, dostopnost osebja itd.

- *Analiza legislativne zgodovine*

V analizo legislativne zgodovine spada predvsem analiza pravnih dokumentov, ki so relevantni za mojo raziskavo. To pomeni, da bom pregledal ključne dokumente, ki so pomembni za razumevanje tako političnega sistema nasploh kot tudi za razumevanje političnega sistema Avstralije in ZDA.

- *Vsebinska analiza*

Analiziral bom monografske publikacije, članke in druge vire, ki se navezujejo na izbrano tematiko, se pravi da si bom pri analizi podatkov in ugotovitev pomagal s čimveč relevantnega gradiva, s katerimi bom skušal razložiti pojem politični sistem in s katerimi bom tudi ugotavljal stopnjo pristojnosti obeh zgornjih domov.

- *Deskriptivna oziroma opisna analiza*

Metoda bo uporabna predvsem v teoretskem delu naloge, kjer bom na podlagi izbrane literature opisal politični sistem, njegove funkcije, vrste političnih sistemov in v samem jedru, kjer bosta opisana politična sistema ZDA in Avstralije.

- *Primerjalna študija*

Le-ta se navezuje na analizo obeh ustav ter vseh pridobljenih podatkov in ugotovitev s prejšnjimi metodami in tehnikami ter s tem tudi primerjava med njimi. Torej iščemo podobnosti med posameznimi deli raziskave in jih primerjamo.

- *Metoda opisovanja*

Pri metodi opisovanja gre za opisovanje dejstev brez znanstvenega pojasnjevanja, se pravi bom strnil ugotovitve in podal subjektivno mnenje iz dobljenih rezultatov oziroma ugotovitev.

2.4 STRUKTURA NALOGE

Diplomska naloga je sestavljena iz treh glavnih sklopov, ki se delijo na uvod, jedro in zaključek, vsebujejo pa različna poglavja in podpoglavja..

V uvodu sem na kratko predstavil kaj bom preučeval ter glavne značilnosti izbranih držav. Metodološki okvir navaja tematiko in cilj naloge ter katere metode in tehnike so bile uporabljene, v tem delu sem postavil tudi hipotezo. V jedru se bom osredotočil na

definicijo pojma političnega sistema, prav tako pa bom predstavil politični sistem Avstralije in ZDA. V zaključku bom primerjal pridobljene ugotovitve, preveril bom tudi zastavljeno hipotezo ter podal lastne ugotovitve.

3 TEORETIČNA IZHODIŠČA

3.1 POLITIČNI SISTEM

Della Porta (2003, 16) ugotavlja, da sta za opredelitev sistema pomembni dve prvini: obstoj okolja, katerega del je sistem in s katerim je sistem v stanju vzajemnega učinkovanja prek vrste prenosov; po drugi strani pa navzočnost razmejitev, ki analitično ločuje sistem od njegovega okolja. Po Rakočeviču (1994, 33) pa splošna teorija sistemov izhaja iz tega, da so vse stvari in pojavi na svetu sistemi. To pomeni, da so sestavljeni iz določenih delov, ki so med seboj povezani in če želimo spoznati nek sistem, moramo poznati njegove sestavne dele. Za mojo nalogo je pomembna predvsem struktura politične oblasti v državi - t.j., na kakšen način je oblast organizirana. Politični sistem se navzven manifestira prek institucij oblasti, v razmerjih teh institucij do drugih organizacij v državi ter v odnosu do državljanov (Rakočevič 1994, 59).

Na to področje raziskav je najbolj vplival ameriški politolog D. Easton z delom *The Political System. An Inquiry into the State of Political Science*, po katerem sta se kasneje zgledovala tudi Gabriel A. Almond in G. Bingham Powell (Della Porta 2003, 16).

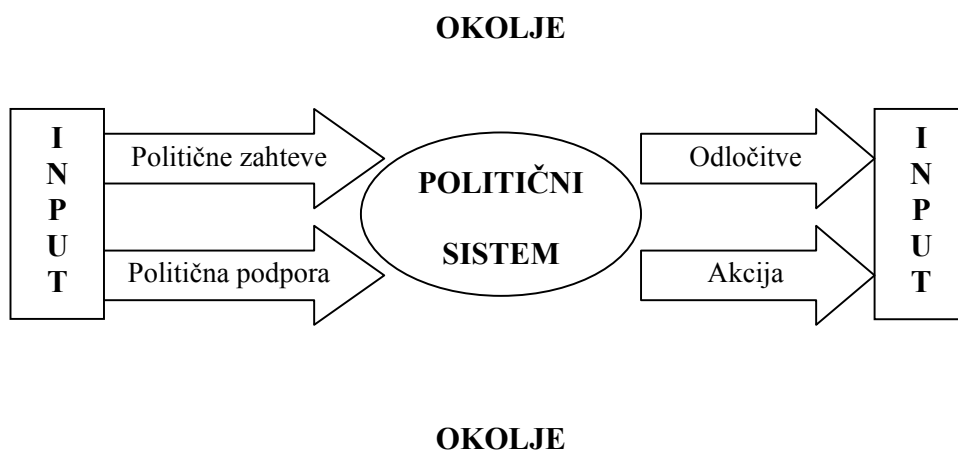
Po Eastonu (v Della Porta 2003, 17) je politični sistem sistem interakcij, prek katerih se uveljavlja oblastveno razporejanje dobrin, ki so v določeni družbi redke. Navedel je tri pomembne značilnosti političnega sistema:

1. razlikuje se od okolja, v katerem obstaja ter je odprt na njegove vplive
2. njegove notranje sestavine in procese določajo njegovi stiki z okoljem

3. sposobnost njegovega obstoja zavisi od razpoložljivosti in jakosti povratnega vpliva iz njegovega okolja k političnim odločevalcem in drugim političnim akterjem (Ferfila 2006, 80).

Na delovanje političnega sistema vpliva odnos med inputom (vložkom) ter outputom (rezultatom). Ravnotežje med njima vzpostavlja stabilnost družbe in političnega sistema, ki pa ga je potrebno spremeniti, če se ravnotežje poruši, saj je v tem primeru družba ogrožena. Torej sta input, ki se pojavlja v vlogi političnih zahtev⁴ in politične podpore⁵ ter output, ki je izražen v obliki odločitev in akcije, ključni sestavini političnega sistema. Politični sistem politične zahteve pretvori v odločitve, s katerimi vpliva na okolje in družbo (Volk 2007, 13).

Slika 3.1: Prikaz Eastonovega modela političnega sistema

Vir: Easton (1965a)

⁴ Vključujejo posamične in skupinske dejavnosti usmerjene k prerazdelitvi oziroma ureditvi s strani organov oblasti.

⁵ Sestoji iz glasovanja, spoštovanja zakonov, plačevanja davkov

Almond in Powell sta na temelju pisanja Eastona razvila eno od najcelovitejših del o sistemskem pristopu. Trdila sta, da vsi politični sistemi obstajajo tako v domačem kot v mednarodnem okolju (Ferfila 2006, 80). Ugotavljata, da imajo vsi politični sistemi skupne štiri značilnosti, po katerih jih lahko tudi primerjamo:

1. politična struktura – razlikujejo se po stopnji in obliki strukturne specializacije
2. enake funkcije – opravljajo jih lahko različne politične strukture in z različno pogostostjo⁶
3. so večfunkcionalne⁷
4. so "mešani" v kulturnem smislu⁸

3.2 PREDSEDNIŠKI IN PARLAMENTARNI SISTEM

V sodobnem svetu obstajata predvsem dve obliki demokratičnih sistemov vlade: predsedniški in parlamentarni. V predsedniškem demokratičnem sistemu vlade je predsednik izvršilne oblasti izvoljen na neposrednih volitvah na ozemlju vse države. Izvršilna, zakonodajna in sodna oblast so ločene institucije z določenimi ustavnimi nalogami ter vgrajenimi kontrolnimi mehanizmi. Noben član vlade ne more biti hkrati v več kot eni veji oblasti. Predsednik je hkrati vodja vlade in vodja države, kar pomeni, da vodi svojo državo navznoter in navzven. Vladne politike pa mora odobriti, sprejeti parlament, ki ima finančne pristojnosti – najvišja davčna in proračunska avtoriteta. Vsaj v ZDA vsa ustavna vprašanja, vključno z razreševanjem sporov med izvršilno in zakonodajno vejo oblasti, spadajo v pristojnost Vrhovnega sodišča, ki je pristojno za sodni nadzor (Ferfila 2008, 303-304).

V parlamentarnem demokratičnem sistemu vlade je voditelj izvršilne oblasti običajno predsednik vlade. Britanski westminstrski model je pogosto izhodiščna točka razpravljanja o parlamentarni vladi. Britanskega predsednika vlade izvoli večinska

⁶ Sisteme je zato mogoče primerjati glede na njihove funkcije, pogostost teh funkcij in vrsto struktur, ki jih opravljajo.

⁷ Politične sisteme je mogoče primerjati glede na posebnosti funkcij njihovih struktur.

⁸ Ne obstojijo samo zaradi moderne ali samo primitivne družbe, utemeljene bodisi na racionalnosti ali tradicionalnosti.

stranka v parlamentu, vendar pa mora biti predsednik vlade predhodno izvoljen v parlament na volitvah v lokalnem okolju. Predsednik vlade in vladni ministri so izvoljeni iz vodstva večinske stranke oziroma koalicije strank v parlamentu. V parlamentu obdržijo svoj zakonodajni sedež, hkrati pa zasedejo izvršilne naloge v vladi. V tem sistemu torej ne moremo govoriti o ločenosti, ampak bolj o združenosti pooblastil – izvršilnih in zakonodajnih. Ferfila (2008, 304) med drugim opredeli tudi očitne prednosti britanskega parlamentarnega modela:

- vlada ima le redko večje težave pri sprejemanju proračuna v parlamentu, ker ima skoraj vedno večino, sicer ne bi postala vlada
- če se vladi zalomi na kateremkoli področju, jo parlamentarci lahko odstavijo z glasovanjem o zaupnici vladi
- vlada lahko kadarkoli razpusti parlament in razpiše nove volitve. Pooblastila, da vlada lahko razpusti najvišje zakonodajno telo je pomembno iz dveh razlogov: lahko pomaga nadzirati strankarsko disciplino in daje možnost vodilni stranki, da razpiše volitve v zanjo primernem času

Britanski parlamentarni sistem so praktično v vsaki podrobnosti posnemali v Kanadi, Novi Zelandiji in Avstraliji.

3.3 DVODOMNOST

Zgodovinski vzor za dvodomnost je angleški parlament. Že v 14. stoletju se je razdelil na dva dela: House of Commons in House of Lords. Iz imena in njune organiziranosti ter sestave je očitno, da sta bila v vsakem od domov reprezentirana različna družbena razreda. Do sredine 19. stoletja je bil po pristojnostih močnejši House of Lords, nato sta bila do leta 1911 po pristojnostih izenačena; po okrepitvi spodnjega doma z reformo leta 1911 (Parliamentary Act) pa je House of Lords v izrazito podrejenem položaju (Grims 2006, 14).

Sodobni parlamenti svoje dvodomnosti ne uvajajo zaradi zastopanosti različnih razredov. Dvodomnost je najpogosteje odraz razdelitve države na federalne enote. Prvi dom v

zveznih državah zastopa vse volivce, drugi dom pa zastopa federalne enote. Dosledno izpeljavo tega načela predstavlja Senat Združenih držav Amerike, v katerem ima vsaka od držav zveze enako število predstavnikov (po dva) in s tem enako število glasov. Nekatere federalno urejene države pa so število glasov federalnih enot prilagodile številu volivcev, ki imajo prebivališče v posamezni federalni enoti. Toda tudi v takšnih primerih ima najmanjša federalna enota še vedno vsaj enega svojega predstavnika v drugem domu, tako da so zastopani vsi deli državnega ozemlja (Grims 2006, 14-15).

Sestava in organiziranost drugih domov je zelo različna. Volitve v drugi (zgornji) dom praviloma potekajo drugače kot volitve v prvi (spodnji) dom parlamenta. V nekaterih državah so člani drugega doma člani po položaju ali pa so imenovani, bodisi doživljenjsko bodisi za daljše časovno obdobje (primer Kanade, kjer vlada imenuje člane drugega doma dosmrtno oziroma do dopolnjenega 75. leta starosti) (Hoy v Grims 2006, 16).

V sodobnem svetu ima dvodomnost zelo različne oblike. Da bi jih lahko klasificirali, moramo upoštevati več meril, med katerimi je zagotovo položaj drugega doma na prvem mestu. V demokratičnih državah (razen posebnih primerov kot npr. enopartijska Kitajska) je položaj prvega doma parlamenta v bistvu povsod enak: je voljeno predstavniško in zakonodajno telo. Če je bil položaj drugega doma v preteklosti močnejši od prvega (ker je bil v drugem zastopan višji družbeni razred), je v sodobnem svetu vloga obeh domov kvečjemu izenačena, bolj pogosto pa je drugi dom v podrejenem položaju. Še posebej je pomemben položaj drugega doma v zakonodajnem postopku. Eden ključnih kriterijev analize je, ali lahko prvi dom preglasuje drugega. Kadar sta po položaju oba domova povsem izenačena, govorimo o popolni dvodomnosti parlamenta. Kadar pa je drugi dom v drugačnem, praviloma podrejenem položaju, govorimo o nepopolni dvodomnosti (Grad v Grims 2006, 15-16).

4 RAZLIČNOST OZIROMA PODOBNOST AVSTRALSKIH IN AMERIŠKIH INSTITUCIJ

V tem delu bomo opisali ter analizirali, kakšne so razlike med institucijami obeh držav. Najprej si bomo pogledali institut ustave, nato vladne sisteme, delovanje parlamentov ter volilne in strankarske sisteme.

Zakaj taka analiza? Novi institucionalizem je postavil tezo, da ima vsaka država svojstveno mešanico političnih institucij, ki določajo njeno politično življenje. Samo preko primerjave političnih institucij posameznih držav lahko ugotovimo njihove podobnosti in razlike (Ferfila 2008, 292).

4.1 USTAVA

Ustavo lahko razumemo na dva načina. Po eni strani rečemo, da pomeni splošen oris načina vladanja in upravljanja posamezne države.⁹ Po drugi strani pa lahko z ustavo povsem materialno označimo dokument ali zbir dokumentov, ki opisujejo temeljne sestavine političnega sistema (podaja njegove institucije, način odločanja, sestavo institucij). Ustava pa ne pomeni natančnega opisa političnega sistema države (politične stranke praviloma niso niti omenjene, kaj šele njihove ideološke usmeritve). Ferfila (2008, 292-294) naredi primerjavo z gledališčem in ugotavlja, da je ustava gledališki tekst, politični sistem pa gledališka predstava, ki se odvija. Za to, da ustava oživi in postane živa predstava pa morata biti prisotna dva elementa:

1. politična aktivnost ali soočanje organiziranih in spontanih interesov oziroma političnih subjektov v konkurenčnem boju za legalno politično oblast in (ne)legitimno politično moč.¹⁰

⁹ Npr. ameriško ustavo označimo kot republikansko, federalno in predsedniško, britansko pa kot monarhično, unitarno in parlamentarno.

¹⁰ Npr. kako je izvoljen predsednik vlade ali države, koliko pooblastil ima eden in drugi, kako jih lahko uporablja, kakšna je vloga strank v parlamentu, kako disciplinirajo člane parlamenta.

2. ustavna konvencija v smislu prakse uporabe ustavnih določil v vsakodnevnem življenju. Gre za nepisana pravila, ki pa jih politiki in državljani upoštevajo, sprejemajo in uporabljajo. Ustavne konvencije zato v politično življenje vnašajo prilagodljivost in občutek za stvarnost političnega obdobja. Po eni strani omogočajo, da ustava ohrani vlogo temeljnega dokumenta in ustavni principi svojo neokrnjeno veljavo, po drugi strani pa jo prilagajajo hitro se spreminjajočem političnem okolju (Ferfila 2008, 292-297).

Sestavine ustave

Ustave posameznih držav se medseboj razlikujejo, a vseeno vse vsebujejo nekakšno osnovno pravilo o delovanju institucij, ki naj bi vodile državo. Nekatere ustave naredijo še korak naprej in naznačijo tip družbe, ki jo želijo doseči in vzdrževati. Bistveni del ustavnih tekstov je razlikovanje med tremi temeljnimi področji oblastnega delovanja:

- ⇒ njenimi pooblastili, da sprejema zakone, kar je njena zakonodajna funkcija
- ⇒ njenimi pooblastili, da zakone uveljavi, kar je njena izvršilna funkcija
- ⇒ njenimi pooblastili, da zakone obrazlaga in posreduje v sporih med državljani in državo, kar je njena sodna funkcija (Ferfila 2008, 297)

4.1.1 AMERIŠKA USTAVA

Temeljna ideja ustave ZDA je delitev oblasti na zakonodajno, izvršilno in sodno vejo. Ustvarjalci oziroma pisci ustave so upoštevali izkušnje iz preteklosti, velik vpliv pa je imel tudi britanski sistem. LeLoup in Shull (v Petauer 2010, 11) pa omenjata, da se ideja delitve oblasti ni izoblikovala kot je bila prvotno mišljena in za primer sta podala izjavo Neustadta, ki pravi da gre bolj za "ločitev institucij, ki si delijo moč".

Kar se tiče sistema nadzora in ravnovesja, so si ustanovitelji¹¹ zamislili kot sistem, s katerim so razdelili moč med posamezni institucijami ter jim omogočili medsebojni nadzor. Ideja je bila zaščititi državljanske svoboščine s preprečenjem združitve institucij predsednika in Kongresa ter se s prerazporeditvijo moči izogniti tiraniji strani z večjo politično močjo (Petauer 2010, 12).

¹¹ Ustanovni očetje (The Founding Fathers)

Ameriška ustava ima sedem temeljnih členov:

1. člen opredeli zakonodajne pristojnosti,
2. člen razdeli predsednikov urad kot osrednje izvršilno telo,
3. člen našteje pristojnosti sodišč, vključno z ustavnim, vrhovnim sodiščem,
4. člen se ukvarja z medsebojnimi razmerji zveznih držav,
5. člen obrazlaga postopek sprejemanja ustavnih amandmajev,
6. in 7. člen večinoma opisujeta načine spreminjanja ohlapne federacije držav v čvrsto zvezo (Ferfila 2008, 297).

Oblikovanje politik je poglobljena ustavna funkcija Kongresa Združenih držav Amerike oziroma njegovih članov. Kongres je po ustavi na zvezni ravni zakonodajalec. Kongres je tudi sistem medsebojnega nadzora – vsak zakon morata potrditi oba domova oziroma vsak lahko vloži veto na politike drugega (Grims 2006, 43).

4.1.2 AVSTRALSKA USTAVA

Pravni dokument, ki določa osnovna pravila delovanja vlade v Avstraliji je ustava iz leta 1900, imenovana *Commonwealth of Australian Constitution Act*. Ko je ustava 1. januarja stopila v veljavo so avstralske kolonije postale neodvisna država¹² (Citizenship). Z ustavo je vzpostavljen tudi parlament zvezne države Avstralije, skupaj s Senatom in predstavniškim domom ter Vrhovno sodišče, ki ima moč uveljavljanja in interpretiranja zakonov Avstralije (Citizenship).

¹² Avstralija je bila pred letom 1901 sestavljena iz šestih ločenih samoupravnih Britanskih kolonij. Vsaka od teh šestih kolonij je imela znotraj svojih meja lastno ustavo in zakone, tako v zvezi z trgovino in transportom, kakor tudi v zvezi z vprašanji obrambe in priseljevanja. Številni razlogi so vodili k želji ljudi po združitvi kolonij v enotno Avstralsko državo. Nekateri od njih so bili visoki stroški in zamudnost pri trgovini in transportu, šibek sistem obrambe, najpomembnejši pa je bil zagotovo ta, da se je v Avstraliji začela oblikovati nacionalna zavest, kar se je zrcalilo v športnih ekipah, ki so predstavljale Avstralijo drugod po svetu ter oblikovanje edinstvene Avstralske kulture, ki jo je bilo moč zaznati v umetnosti in poeziji, kakor tudi v popularnih pesmih. Čeprav je bila združitev Avstralije zahtevna naloga, se lahko Avstralci pohvalijo s tem, da so svojo idejo o enotnem Avstralskem narodu, uresničili po poti pogajanj in referendumov, ne pa skozi revolucijo in s prelivanjem krvi (Citizenship).

Če primerjamo avstralsko in ameriško ustavo lahko opazimo nekaj podobnosti. Kot pravi Ferfila (2003, 172): »Pristojnosti zvezne vlade so opredeljene posamično, vse ostale pristojnosti pa so delegirane na nivo federalnih držav. Zvezni vladi so tako dana pooblastila na področju obrambe, zunanjih zadev, mednarodne trgovine, imigracije, carin in davkov ter poštnih služb«.

Naslednja podobnost Avstralije z ZDA v okviru primerjave obeh ustav se tiče enega temeljnih principov ustavnega sistema zavor in ravnovesij. Gre za princip iz leta 1803, ki je bil sprejet v ZDA na osnovi sodbe *Marbury vs. Madison*¹³. Princip se glasi: »Zakon, ki ga sprejme zvezni parlament v skladu s svojimi ustavno delegiranimi pooblastili, je veljaven; če pa jih presega ali je v nasprotju z ustavnimi pristojnostmi, je neveljaven. Njegovo neveljavnost morajo proglasiti sodišča« (Ferfila 2003, 172). Omenjeni princip se aplicira tudi na raven, ko gre za navzkrižje ali pa prikrivanje zakonov, ki jih sprejemata državni in zvezni parlament, v takih primerih slednji prevlada.

Razlika, ki jo med drugim opredeli tudi Ferfila (2003, 172-173) je ta, da avstralska vlada za razliko od ameriške nima v sebi inkorporiranega sklopa zajamčenih pravic v stilu ameriške Listine pravic. Neko protiutež pa vseeno predstavlja 116. člen avstralske ustave, ki ne dovoljuje, da bi bil sprejet kakršenkoli zakon, ki bi na osnovi verske opredelitve določal dostop do zveznih funkcij. Če bi vendarle prišlo do želje po dopolnitvi ali kakršnikoli drugi spremembi ustave, bi bilo za to potrebno sklicati referendum. Za sprejetje amandmaja je potrebna dvojna večina (Citizenship). To predstavlja večino vseh volivcev in hkrati še najmanj štiri države. O težavnosti uveljavitve amandmajev govorijo sledeči podatki, in sicer od 42 predlaganih amandmajev jih je bilo sprejetih le 8, vendar relativno majhno število sprejetih amandmajev ne odraža njihove pomembnosti (Ferfila 2003, 201).

¹³ Gre za to, da je primarna pravica in hkrati dolžnost vrhovnega sodišča, da tolmači pravo in znotraj tega lahko presoja o ustavnosti ukrepov zakonodajne in izvršilne oblasti. Iz sodbe lahko med drugim razberemo tudi: »Pristojnosti zakonodajalca so določene in omejene; in da teh omejitev ne bi bilo moč zamešati ali pozabiti, je zapisana Ustava. S kakšnim namenom so pristojnosti omejene in s kakšnim namenom je ta omejitev podana v pisni obliki, če lahko postavljene meje kadarkoli prekorači tisti, ki naj bi ga zadrževale? Razlika med državno oblastjo z omejenimi in z neomejenimi pristojnostmi je ukinjena, če te meje ne omejujejo oseb, ki jih zavezujejo, in če so prepovedani in dovoljeni akti enako obvezni« (Acceto 2011).

Po avstralski ustavi obstajajo tri veje oblasti: zakonodajna, izvršilna in sodna. Britanskemu monarhu so dana simbolna pooblastila in v Avstraliji ga zastopa Generalni guverner. Zakonodajno funkcijo ima parlament, ki je sestavljen iz dveh domov – predstavniški dom in Senat (Ferfila 2003, 173).

4.2 PARLAMENTARNI SISTEM

V **parlamentarnih oblikah vladavine** je izvršilna oblast razdeljena med državnim poglavarjem in šefom vlade (Della Porta 2003, 168). Torej predstavlja predsednik vlade tudi vodjo izvršilne oblasti (Grad 2000, 54). Parlament, edini organ, ki je neposredno odgovoren volivcem, običajno izvoli državnega poglavarja, ta imenuje vlado, ki mora kot celota pridobiti zaupnico parlamenta. Tradicionalno gre v parlamentarnih sistemih parlamentu zakonodajna naloga.¹⁴ Po drugi svetovni vojni je osrednja vloga parlamenta, ko gre za zakonsko pobudo, postajala vse šibkejša, okrepila pa se je vloga izvršilne oblasti¹⁵. Še naprej pa so parlamentom ostajale pomembne naloge zastopanja javnega mnenja¹⁶ in nadzora nad vlado¹⁷ (Della Porta 2003, 168-170). Pomembno vlogo v tem sistemu ima tudi opozicija oziroma stranke, ki niso v vladi, njena naloga pa je nasprotovanje delovanja vlade, opozarjanje in nadzorovanje vlade ter sodelovanje v predlogih in razpravah (Lukšič 1993).

Glavne značilnosti parlamentarnega sistema, kot jih opredeli Ferfila (2008, 307) so:

1. operativno vodenje državnih zadev je v rokah predsednika vlade, poleg njega obstoji še predsednik države,
2. kabinet predsednika vlade je mnogo bolj kolektivno odločevalsko telo kot pri predsedniškem sistemu, saj ga pri koalicijskih vladah sestavljajo ministri različnih

¹⁴ Udejanja jo tako, da posamezni poslanci ali skupine poslancev predstavljajo zakonske osnutke ali pa tako, da glasujejo o vladnih zakonskih osnutkih (se pravi tistih, ki jih je predložila vlada).

¹⁵ Že med prvo svetovno vojno so parlamentarne vlade prevzemale zakonodajna pooblastila tako prek reglementacijskih pristojnosti (t.j. pravice, da izdajajo uredbe) kot tudi prek nujnih odlokov (t.j. z objavljanjem zakonskih odlokov).

¹⁶ V parlamentarnih razpravah, pa tudi s predstavljanjem predlogov, interpelacij in vprašanj.

¹⁷ Z glasovanjem o zaupnici in izglasovanjem nezaupnice, z razpravo o vladnih zakonskih osnutkih in predvsem z razpravo o proračunu.

- strank; pri volitvah v parlamentarnem sistemu predsednik vlade nikakor ni močan politični igralec kot predsednik v predsedniškem sistemu,
3. vlada je za politično preživetje ves čas odvisna od zaupanja parlamenta in lahko pade, če parlament izglasuje njeno nezaupnico,
 4. predsednika vlade ne izberejo volivci na neposrednih volitvah, marveč ga voli parlament glede na svojo strankarsko sestavo.

4.2.1 IZVRŠILNA VEJA OBLASTI AVSTRALIJE

Leta 1901 sprejeti zakon "Commonwealth of Australian Constitution Act" je Avstralijo oblikoval v zvezno (federativno) državo. Avstralija je z njim postala ustavna monarhija s parlamentarno obliko vlade, ki moč deli med federalno vlado (Commonwealth) ter posameznimi državami in teritoriji (omenjeni že v uvodu). V Avstraliji obstajajo trije nivoji vlade, in sicer lokalna (lokalni sveti v mestih), državna in zvezna. Vsaka od zveznih držav ima svojo vlado in parlament. Zvezne države imajo omejeno zakonodajno moč, saj večji del denarja za delovanje dobijo države. Po ustavi se moč v državi deli na tri veje oblasti, zakonodajno, izvršilno in sodno. Britanska kraljica je formalno šef države, v Avstraliji pa jo zastopa generalni guverner, čigar vloga je predvsem simbolična.

Izvršilna oblast se izvaja na zvezni, državni oziroma teritorialni in lokalni ravni. Njena poglavitna naloga je izvajanje zakonodaje, ki jo sprejme parlament; britanska kraljica oziroma Generalni guverner ter ministrski predsednik (s svojim kabinetom) pa si "delijo" izvršilno oblast v Avstraliji.

Britanska kraljica

Kot sem že omenil, je šef države v Avstraliji kraljica Elizabeta II. Ustava daje kraljici izvršilno oblast, vendar pa le-ta nima "vsakodnevne" vloge pri vladanju in politiki v državi. To nalogo v njenem imenu opravlja generalni guverner, ki ga kraljica imenuje na predlog avstralskega prvega ministra. Torej je vloga kraljice predvsem simbolična in tradicionalna (Government).

Generalni guverner

Vloga generalnega guvernerja je obenem zahtevna in kompleksna. Institucija Generalnega guvernerja je bila ustanovljena leta 1901 s *Constitution of the Commonwealth of Australia*. Generalnega guvernerja imenuje kraljica po predlogu predsednika vlade. Vloga in pristojnosti Generalnega guvernerja so opredeljene v ustavi, natančneje v 2. in 61. členu¹⁸, obsegajo pa predvsem podpisovanje zakonov, ki jih je odobril parlament (t.i. Royal Assent), podpisovanje predpisov, opravljanje ceremonialnih dolžnosti ter vodenje sestankov v parlamentu, med ministri, zveznimi sodniki in drugimi uradniki. Je tudi poveljnik obrambnih sil v Avstraliji, pri tem pa se opira na nasveta svojih ministrov.

Generalni guverner ima tudi posebno pristojnost oziroma "rezervno moč", ki jo lahko uporabi v posebnih primerih, in sicer razpustitev parlamenta ter imenovanje ministrov (Government).

Predsednik vlade

Prime minister oziroma predsednik vlade je šef vlade, hkrati pa je tudi voditelj večinske politične stranke v predstavnem domu. Zanimivo je, da se položaj predsednika vlade ne omenja v ustavi, a kljub temu ima največ moči v izvršilni veji oblasti. Pristojnosti ministrskega predsednika so naslednje:

- je voditelj izvršilne veje oblasti
- vodi večinsko stranko v predstavnem domu
- razvršča ministre na položaje
- predseduje svojemu kabinetu, določa dnevni red ter nadzira delo vlade
- izbira datum volitev
- je javni obraz ter govorec vlade tako v domačem kot v mednarodnem okolju (čeprav je določen zunanji minister)

¹⁸ 2. člen: *A Governor-General appointed by the Queen shall be Her Majesty's representative in the Commonwealth, and shall have and may exercise in the Commonwealth during the Queen's pleasure, but subject to this Constitution, such powers and functions of the Queen as Her Majesty may be pleased to assign to him.*

61. člen: *The executive power of the Commonwealth is vested in the Queen and is exercisable by the Governor General as the Queen's representative, and extends to the execution and maintenance of this Constitution, and of the laws of the Commonwealth (Government).*

- kraljici predlaga generalnega guvernerja
- je glavni svetovalec generalnemu guvernerju
(The Prime Minister)

Kabinet, ki mu kot že rečeno predseduje prvi minister, je motor celotne javne uprave: določa njeno strategijo, politike, zakonodajni program, pri tem pa seveda upošteva nasvete stranke oziroma koalicije, visokih uradnikov in javnega mnenja (Ferfila 2003, 201).

4.3 PREDSEDNIŠKI SISTEM

Nastanek **predsedniškega sistema** povezujemo z nastankom ustave v ZDA leta 1787 (Grad 2000, 59). V predsedniškem sistemu se izvršilna oblast osredotoči v liku predsednika, ki je tako šef države kot tudi šef vlade (Della Porta 2003, 170). Izvoli ga ljudstvo na neposrednih volitvah, njegova vloga je najpomembnejša in hkrati zelo odgovorna, saj vodi državo znotraj in navzven (Ferfila 2001, 10). Sam si tudi sestavi vlado, za katero ni potrebno glasovanje o zaupnici v parlamentu. Zaradi legitimnosti¹⁹ ima predsednik povsem jasno moč nad svojimi ministri (Della Porta 2003, 170). Vloga predsednika je neodvisna od parlamenta, slednji ga lahko samo obtoži²⁰ in obsodi, vzajemno pa predsednik države ne more razpustiti parlamenta. V takem političnem sistemu je ločitev med zakonodajno in izvršilno vejo oblasti jasna in razvidna (Grad in Kaučič 2003, 175). Vzpostavljeno je ravnotežje med tremi vejami oblasti, ki se medsebojno balansirajo, nadzirajo in sodelujejo²¹ (Lipovača 2009, 7).

4.3.1 IZVRŠILNA VEJA OBLASTI V ZDA

Ameriška vlada je predsedniška vlada, kar pomeni da je predsednik zelo avtonomna institucija. Predsednik je voljen posebej in ni član parlamenta. Politični sistem ZDA je

¹⁹ Ki mu jo podeljujejo neposredne volitve

²⁰ Impeachment

²¹ To imenujemo tudi sistem zavor in ravnovesij ("checks and balances").

federativni sistem²² in v takšni ureditvi imata dve ravni vlad formalno avtoriteto nad istim ozemljem in istimi ljudmi. V takem primeru gre za sistem delitve oblasti med različnimi vladami (glej Ferfila 2006).

Ker so ZDA *demokracija s predsedniško obliko vladavine*, ima predsednik zelo pomembno vlogo v državi in skupaj s podpredsednikom tvorita izvršilno oblast. Britanski vpliv je imel tako pozitivne kot negativne posledice za oblikovanje ameriške ustave in eden takih je bil odklonilen odnos piscev ustave do monarhije. Po drugi strani pa je bila prisotna želja in ideja po močni osebi, ki bi vodila to oblast, kar je pripeljalo do dveh institucij, in sicer predsednika s širokimi pooblastili ter kongresa, ki med drugim opravlja funkcijo nadzora nad predsednikom (Ladd 1993, 186). Ali kot ugotavlja Ferfila (2006, 361): »Američani so po naravi individualisti in zato skeptični do avtoritete. Občudujejo jo praviloma samo takrat, ko sami zaradi njene veličine niso prizadeti. Zato velja, da čeprav so Američanom vseč močni voditelji, se jim ne zdi potrebno, da jih poslušajo. Vseeno pa si od predsednikov veliko obetajo²³«.

Ameriška ustava zahteva le, da je predsednik rojen v ZDA in najmanj 35 let star. Izvoljen je na neposrednih volitvah za štiri leta z možnostjo ene ponovitve. Izvolijo ga elektorji, ki glasujejo za svojega kandidata. Sicer pa za vsakega predsednika, za ameriškega še posebej, velja, da opravlja funkcijo dvojnega predsedovanja – v domačem in v mednarodnem okolju (Ferfila 2006, 353-368). Poglavitne predsednikove funkcije pa so naslednje (glej Ferfila 2006):

- **Šef države:** v ZDA sta funkciji predsednika države in predsednika vlade združeni. To pomeni, da je ameriški predsednik kot šef države tako ceremonialni vodja (kot britanski monarh oziroma kraljica) kot tudi simbol vladanja²⁴.

²² Obsega več kot 82.000 vlad (1 zvezna, 50 državnih, ostale so lokalne), 3041 okrajev, 19.076 občin, 16.734 mestnih občin, 14.851 šolskih okrožij, 28.588 posebnih okrožij

²³ Monopolno urejanje svetovnih razmer, preprečevanje državljanskih vojn, onemogočanje antiameriških akcij, zmanjševanje nevarnosti jedrskega spopada, v ZDA pa naj bi skrbel za uspešno gospodarstvo, razreševanje socialnih težav, rasnih napetosti ter zdravstvenega sistema.

²⁴ V tej vlogi sprejema tuje državnike, poverilna pisma novih veleposlanikov.

- **Vrhovni poveljnik:** operativno sicer ne vodi armade, še vedno pa sprejema ključne odločitve²⁵. Poleg tega, da poveljuje dvomilijonski armadi, ima tudi moč ukazati jedrski napad. Po ustavi naj bi le Kongres bil pristojen za napoved vojne, vendar je očitno, da je končni vzvod v rokah le ene osebe.
- **Oblikovalec zunanje politike:** samostojno sklepanje mednarodnih pogodb²⁶ in diplomatsko priznavanje tujih vlad.
- **Postavlja "dnevni red":** oblikuje dnevni red tako v državi kot v svetu. Predsednik je preko svojih govorov, tiskovnih konferenc, sestankov in pogovorov ter predlogov ves čas na očeh ameriške in svetovne javnosti. Pomembno vlogo ima tudi Urad za vodenje in proračun²⁷.
- **Šef vlade:** predsednik imenuje tristo najvišjih birokratov²⁸ ter okoli dva tisoč nižjih vodij administracije. Pomembna je tudi njegova funkcija predlaganja proračunov agencij Kongresu.
- **Vodja zakonodaje:** predsednik ima možnost, da Kongresu prepreči sprejetje zakona. Ko dobi zakonski predlog, se lahko odloči da:
 - a) predlog podpiše in s tem postane zakon
 - b) vloži veto in ga z obrazložitvijo vrne Kongresu
 - c) se ne odzove²⁹
- **Odgovoren za gospodarstvo:** hkrati z naraščanjem pomena zvezne vlade v gospodarstvu se je večala tudi vloga predsednika pri oblikovanju gospodarske politike. Močno oporo ima v Svetu gospodarskih svetovalcev, seveda pa ne more mimo gospodarskega programa svoje stranke oziroma lastnega volilnega izhodišča.
- **Krizni menedžer:** v kriznih situacijah mora predsednik sprejemati hitre odločitve. Zbere lahko izvedenske skupine, jim daje ustrezne informacije in sprejme

²⁵ Truman (uporaba atomske bombe), Nixon (napad na Kambodžo), Reagan (napad na Grenado), Bush (napad na Irak)

²⁶ Senat jih mora potrditi z dvotretjinsko večino.

²⁷ Office of management and budget: pregleduje zakonske predloge, ki jih predložijo predsednikov kabinet in druge izvršilne agencije, presodi njihove proračunske implikacije in daje nasvete predsedniku (Ingdon 1984, Light 1983 v Ferfila 2006).

²⁸ Položaje v kabinetu, direktorje agencij

²⁹ V tem primeru predlog postane zakon v desetih dnevih.

- konsistentne odločitve. Kongres je v takem primeru prevelik³⁰, prepočasen in decentraliziran ter sestavljen iz nespecializiranih politikov.
- **Vodja stranke:** predsednik je prvi strankin človek, in sicer sodeluje v kampanjah za strankine kandidate, imenuje strankarske ljudi na pomembne položaje ter imenuje ali soglaša z imenovanjem strankinega predsednika.
 - **Predsednik kot politik:** naloge, ki so naštet zgoraj se seveda prepletajo in povezujejo. Njegova vloga politika je v bistvu rdeča nit vseh teh in drugih funkcij, ki jih opravlja na svojem položaju.

Organiziranost institucije predsednika

Predsednik ima svoje svetovalce, ki so združeni v kabinet, čigar glavna naloga je svetovati predsedniku. Kabinet sestavlja trinajst sekretarjev departmentov in šef pravosodja³¹ (Ferfila 2006, 363-364). Člane kabineta imenuje predsednik, kateremu so podrejeni in odgovorni (Vertovšek 2004, 47). Poleg kabineta ima predsednik še izvršilno pisarno³², ki združuje celo vrsto izvršilnih in svetovalnih struktur.³³

4.4 ZAKONODAJNA TELESA

Parlamenti posameznih držav se razlikujejo po obsegu in obliki, času trajanja, pooblastilih in funkcijah, avtonomiji, postopkih in tradiciji, vsem pa je skupno, da so kot politična telesa povsod dobro znani in prepoznavni. Ideja parlamentarizma nedvomno izhaja iz prepričanja, da bi morali imeti državljani, kakorkoli jih že pravno in politično opredelimo, besedo in vpliv pri državnih odločitvah. Prve zametke predstavniških teles je bilo moč opaziti že v zgodnjih zgodovinskih zapisih³⁴ (Ferfila 2008, 325).

³⁰ Predvsem ko gre za varovanje zaupnih informacij

³¹ Attorney Generale

³² Executive Office of President

³³ Ključne predvsem tri:

1. Svet za državno varnost (The National Security Council) združuje ključne vojaške in mednarodne svetovalce
2. Svet gospodarskih svetovalcev, ki pomagajo oblikovati gospodarsko politiko
3. Urad za vodenje in proračun, ki se ukvarja zlasti s pripravo proračuna (Ferfila 2006, 364).

³⁴ Plemiški sveti so odščipnili nekaj moči grškim kraljem že v sedmem stoletju pred našim štetjem – pripeljalo do nekakšne delitve moči; Atenska skupščina državljanov je predhodila "svet štiristih", ki naj bi

Parlament sestavljajo zbrani posamezniki. Zaradi učinkovitosti delovanja so organizacije običajno hierarhično sestavljene, za razliko od njih pa je parlament ploščato organiziran, saj so vsi njegovi člani formalno enakopravni. V tistih parlamentih, ki poznajo hierarhijo pa je ta zelo skromnega obsega. Ko je parlament aktiven, ko sprejema odločitve, deluje z odločanjem oziroma glasovanjem vsakega člana posebej. Vsak glas posameznika ima enako težo. Seveda pa po drugi strani velja, da obstajajo določene razlike in imajo posamezni člani večji vpliv kot drugi in deloma je to posledica organizacijskega statusa. Res pa je, da v različnih državah obstoje znatne razlike v enakosti oziroma moči posameznih članov (Ferfila 2008, 325-328).

Parlamenti sprejemajo odločitve v posamezni skupnosti. Večinoma so del ustavnega procesa in njihove odločitve so zavezujoče, legitimne in avtoritarne. Odločitve se nanašajo tako na oblikovanje javnih politik kot tudi na izbiro ključnih političnih in javnoupornih funkcionarjev (Ferfila 2008, 328).

Funkcije parlamentov: običajno razprave govorijo o treh glavnih funkcijah – povezovanje ali predstavljanje, legitimiziranje, oblikovanje politik ali reševanje problemov v družbeni skupnosti.

1. predstavljanje – predstavništvo je temeljna osnova za legitimno avtoriteto parlamentov → so torej institucije, ki delujejo v imenu in v interesu širšega političnega telesa. Model "povpraševalnega inputa" razlaga, da je prvenstvena naloga družbenih skupnosti, da postavljajo zahteve (predvsem glede politik) in njihovi predstavniki morajo delovati v smislu izpolnjevanja teh zahtev. Proces poteka prvenstveno enosmerno. Družbena skupina oziroma skupnost postavi svoje zahteve in predstavništvo nastopi, ko njeni izvoljeni predstavniki začnejo izpolnjevati te zahteve.

upravljal državne posle; Rimsko plemstvo je najprej zahtevalo spoštovanje, potem posvetovalno vlogo in nato še pravico potrjevanja odločitev oziroma predlogov (Marongiu, Hooper v Ferfila 2008, 326).

2. legitimizacija – ta funkcija je tesno prepletena s predstavniško. Legitimizacija je javno sprejemanje in priznavanje pravice parlamenta pa tudi vlade, da delujeta in državljanov, da se jima pokoravajo. Legitimnost parlamenta je mogoče prenesti na vlado in javno upravo posamezne države, saj vlada izvaja politike, ki jih sprejme parlament. Red in funkcioniranje vsake moderna države je vzdrževano na prepričanju, da vlada deluje legitimno, zato je legitimizacijska funkcija izjemno pomembna. Legitimnost parlamenta je utemeljena na njegovem predstavnštvu, pri čemer je ključno, da volitve zagotovijo, da parlamentarni predstavniki delujejo v imenu državljanov.
3. razreševanje družbenih in političnih problemov – parlament, ki predstavlja celotno družbeno oziroma državno skupnost in ki je v njenih očeh razumljen kot legitimna institucija, je seveda idealen prostor za razreševanje njenih ključnih problemov. Torej parlamenti so politične institucije, ki so prvenstveno namenjeni soočanju predlogov različnih politik in oblikovanje javnih politik preko sprejemanja ustrezne zakonodaje je univerzalna funkcija vseh parlamentov. Vpliv parlamentov na zakonodajo je v posameznih državah različen, poleg zakonodajnega procesa pa imajo lahko še druge pomembne družbene funkcije pri razreševanju problemov.
4. obstajajo pa še nekatere pomembne funkcije parlamentov, kot so izražanje in agregiranje interesov, nadzor nad izvršilno oblastjo ter izbira in usposabljanje tako javnih uslužbencev kot političnih funkcionarjev.

4.4.1 AVSTRALSKI PARLAMENT

Poleg tega, da je Avstralija ustavna monarhija, je tudi parlamentarna demokracija. Ustava določa, kako je imenovan Generalni guverner in njegova pooblastila pri oblikovanju in razpuščanju parlamenta. Ustava določa tudi način konstituiranja obeh domov ter izvolitve njihovih članov, kakšne pogoje morajo posedovati njihovi člani in kako se izpolnijo izpraznjeni sedeži obeh domov (Ferfila 2003, 190). Zakonodajna veja oblasti pripada parlamentu, ki ima moč oblikovanja in spreminjanja zakonov v državi ter je sestavljen iz predstavnikov, ki so izvoljeni s strani ljudstva (Citizenship). Parlament lahko sprejema

zakone, ki določajo način volitve senatorjev in članov predstavniškega doma, ter tudi spreminjajo njihovo število. V Avstraliji so člani parlamenta, tako na državni kot zvezni ravni, voljeni neposredno. Zanimivo je, da je volilna pravica v tej državi razumljena in sankcionirana tudi kot obveznost, ne le kot pravica. Avstralski parlament sestoji iz dveh domov, in sicer spodnjega predstavniškega doma ter zgornjega Senata (Ferfila 2003, 173).

Spodnji (Predstavniški) dom – House of Representatives

Avstralija je razdeljena na zvezna volišča in prebivalci v vsakem volišču volijo eno osebo, ki jih nato predstavlja v predstavniškem domu. Predstavnik se imenuje oziroma dobi naziv predstavnik parlamenta.³⁵ Število predstavnikov za vsako državo ali teritorij je določeno s številom prebivalstva v posamezni zvezni državi ali teritoriju in mora biti približno enako dvakratniku števila senatorjev.³⁶ Predstavniški dom ima tako 150 članov, voljenih za obdobje treh let. Najbolj pomembna vloga predstavniškega doma je razmislek, razprava in glasovanje o novih zakonih ali spreminjanju le-teh. Predstavniški dom ima ekskluzivno pravico predlagati zakone, ki se nanašajo na državne prihodke, davke, denar³⁷ (Ferfila 2003, 172-200).

Zgornji dom ali Senat - The Senate

Senat v Avstraliji sestavlja 12 predstavnikov iz vsake zvezne države ter po 2 senatorja iz vsakega od zveznih teritorijev. Skupaj Senat v Avstraliji šteje 76 članov, ki so neposredno voljeni po proporcionalnem elektorskem sistemu. Za vsako državo se glede na število prebivalcev določi kvota. Ta je enaka številu volilnih upravičencev, deljeno s številom voljenih senatorjev, plus ena. K tej številki se nato prišteje še ena. To je kvota, ki jo je potrebno preseči za direkten vstop v Senat. Ostala mesta se proporcionalno porazdeli glede na število glasov (Senate). Mandat predstavnikov zveznih držav traja šest let, s tem da vsaka tri leta izvolijo polovico senatorjev. Mandat predstavnikov teritorijev traja tri leta. Ti so v celoti voljeni vsaka tri leta (Urh 1999, 93). Ta sistem volitev omogoča relativno neodvisnost predstavniškega doma od Senata, zato v Avstraliji ni nič

³⁵ Member of Parliament (MP)

³⁶ Vsaka od držav pa mora imeti najmanj pet predstavnikov; Tasmanija je edina nadpovprečno zastopana

³⁷ Senat jih ne more spreminjati, lahko pa jih vrne nazaj v predstavniški dom z zahtevo kaj spremeniti.

nenavadnega, če vladajoča stranka v parlamentu nima podpore v Senatu. Zaradi velikih pristojnosti Senata to lahko vodi v tiranijo manjših strank, oziroma strank, ki v predstavniškem domu nimajo zadostne podpore. Senat v Avstraliji je po svoji moči praktično enak kot predstavniški dom. Zakone lahko predlagata oba doma in stopijo v veljavo šele, ko se oba doma strinjata. Edina izjema pri tem so temeljni finančni in davčni zakoni, ki jih lahko predlaga samo predstavniški dom, tudi te pa Senat lahko zavrne. Skrajna oblika reševanja sporov je skupno zasedanje, kjer pa je predstavniški dom v prednosti: 150 poslancev proti 76. Slabost tega sistema se kaže v tem, da je v primeru nesoglasja potrebno razpustiti oba domova in izvesti predčasne volitve. Šele takrat lahko pride do skupnega zasedanja (Urh v Lakota 2006, 50). Do razpustitve obeh parlamentov je prišlo do sedaj le šestkrat, skupno zasedanje pa je bilo potrebno le leta 1974, ko tudi po volitvah niso uspeli priti do dogovora. Avstralski Senat je razdeljen na 15 odborov (Lakota 2006, 50).

Oba domova imata tudi svoja predstavnika, za spodnji dom je to govornik doma, zgornji dom pa predstavlja predsednik Senata.³⁸ Parlament pa ima tudi končno kontrolo nad vladnimi financami, ker morajo vse davke, posojila in trošenje odobriti poslanci. Vlada ima finančno iniciativo in samo ona lahko zahteva določen izdatek in davek. V predstavniškem domu ima proračunski postopek stopnje kot vsak drug zakon – po tretjem branju zakon pošljejo v senat (Ferfila 2003, 194-196).

Glede na klasifikacijo iz uvodnega dela, gre v primeru Avstralije za sistem popolne dvodomnosti najvišje stopnje. Analiza Lakote (2006, 50) kaže, da sta domova v svojih pristojnostih praktično enaka. Prednost prvega doma izvira zgolj iz njegove številčnosti, ne pa iz dejanskih pristojnosti. Tudi po ostalih kriterijih gre za močno dvodomnost, saj daje Senatu legitimnost tudi sestava, ki je drugačna od predstavniškega doma in temelji na enakovredni teritorialni zastopanosti. Kontinuiteto Senatu zagotavlja tudi daljši mandat in postopno menjavanje senatorjev.

³⁸ Onadva vodita delo obeh domov in jih tudi predstavljata napram drugim delom parlamenta, izvršilni oblasti, sodiščem in javnosti. Kot predsedujoče imata tudi nekaj disciplinskih pooblastil (za manjše kršitve poslovnika lahko člane opozorita in ukorita, pri večjih kršitvah pa jih lahko odstranita za nekaj časa). Oba imata ministrski položaj, torej minister oddelka predstavniškega doma in minister oddelka Senata (Ferfila 2003, 196).

Zakonodajni postopek

Zakon morata sprejeti oba domova in oba domova imata praktično identična pooblastila (izjema so finančne zadeve). Član kateregakoli od domov, ki namerava predlagati nov zakon, to prej primerno naznani. Predloge zakonov članov spodnjega ali zgornjega doma, ki niso ministri, imenujejo predloge zasebnih članov in možnost, da so sprejeti je zelo majhna. Zakonodajni postopek v obeh domovih vključuje:

- ⇒ prvo branje (uvedbo in predstavitev),
- ⇒ drugo branje (razprava o predlogu zakona nasploh)
- ⇒ podrobno preučitev njegovih določb in morebitne oziroma običajne popravke
- ⇒ tretje branje (dokončen sprejem) (Ferfila 2003, 192).

Minister lahko zakon razglasi za nujnega in doseže njegov sprejem po skrajšanem postopku. Ko je zakon sprejet v enem domu, ga njegov predsedujoči pošlje predsedujočemu drugega doma. Če drugi dom predlaga spremembe, le-te v prvem domu podrobno preučijo in se potem skušajo pismeno uskladiti. Če jim ne uspe, lahko zakon obleži na "stranskem tiru". Če pa zakon sprejmeta oba domova, gre v potrditev Generalnemu guvernerju (Evans v Ferfila 2003, 193-194).

Parlamentarni odbori

Vsak dom izmed svojih članov izbere več odborov³⁹, ki so običajno sestavljeni iz članov različnih strank:

- stalni odbori,
- posebni odbori, ki jih imenujejo za proučitev posameznih primerov in jih nato ukinejo,
- statutarni odbori, ki so ustanovljeni s parlamentarnim zakonom in trajajo, dokler zakon ni spremenjen,

³⁹ Večina Senatnih odborov je stalnih, štejejo 6 do 8 članov in ne morejo spreminjati zakonov, ki jih obravnavajo, lahko pa Senatu predlagajo njihovo spreminjanje ali sprejem. Senatni odbori kontrolirajo vladno izvrševanje zakonov, pregledujejo vladno trošenje in odločanje ter letna poročila ministrstev. Predstavniški dom ima 9 stalnih odborov, ki razpravljajo in poročajo o vsaki zadevi, ki jo nanje pošlje predstavniški dom ali minister: predlog zakona, iniciativa, poročilo, finančne zadeve. Vsak odbor pokriva določeno vsebinsko področje in z njim povezana ministrstva oziroma oddelke in službe (Evans v Ferfila 2003, 194).

- skupni odbori članov predstavniškega doma in Senata.
(Ferfila 2003, 194)

4.4.2 AMERIŠKI KONGRES

Po prvem členu ustave ZDA ima edino Kongres, sestavljen iz Senata in predstavniškega doma, zakonodajna pooblastila in je na osnovi tega formalno edina veja oblasti, ki sprejema zakone. Njegova poglavitna funkcija je oblikovanje politik, med glavne pristojnosti Kongresa, dodeljene po ustavi, pa štejemo ustanavljanje sodišč in poštних uradov, določanje in zbiranje davkov, plačevanje dolgov, izposojanje denarja ZDA, zagotovitev skupne obrambe in splošne blaginje ter napoved vojne (Ferfila 2006, 353).

Predstavniški dom – House of Representatives

Predstavniški oziroma spodnji dom Kongresa ima 435 članov, kar pomeni, da mora imeti stabilno strukturo z jasnimi, formalnimi pravili in hierarhijo (Petauer 2010, 19).⁴⁰ Vodja spodnjega doma je govornik doma⁴¹, katerega postavi večinska stranka. Govornik doma je pomemben tudi zato, ker po podpredsedniku nadomesti predsednika (Ferfila 2006, 358). Predstavniški dom se ukvarja predvsem s proračunom in gospodarskimi zadevami, poleg tega pa mora biti tu predlagana vsa zakonodaja, povezana z obdavčitvami in dohodki (Ferfila 2001, 57). Ima tudi posebno institucijo, in sicer Odbor za pravila v predstavniškem domu⁴², ki določa dnevne rede, preuči predloge, ki pridejo z odborov in komisij ter predlaga možne amandmaje (Ferfila 2006, 358). V teoriji predstavniški dom zastopa interese državljanov ZDA, ne glede na zvezno državo, v kateri živijo (Krajcar 2008, 28).

⁴⁰ Člani predstavniškega doma so voljeni vsako parno leto za dvoletni mandate. Član predstavniškega doma mora biti star najmanj 25 let, biti državljan ZDA najmanj sedem let in v času izvolitve mora biti prebivalec volilne enote, v kateri je izvoljen. ZDA so razdeljena na 435 volilnih enot z enakim številom volivcev. Volitve potekajo po enokrožnem večinskem sistemu, kar pomeni, da je za izvolitev kandidata potrebna relativna večina vseh, ki so glasovali (Jereb Engelman 2008, 64).

⁴¹ Speaker of the House – njegove naloge združujejo proceduralne in politične zadolžitve.

⁴² House Rule Committee

Senat – Senate

Senat oziroma zgornji dom je, za razliko od predstavniškega doma, precej bolj neformalno strukturiran in deluje bolj individualno. Sestavlja ga "le" 100 članov oziroma senatorjev, ki so izvoljeni za dobo šestih let. Senatorji so izvoljeni na neposrednih volitvah, ki potekajo po večinskem volilnem sistemu. V 48 državah se uporablja za volitve v Senat enokrožni večinski volilni sistem, le v State of Louisiana in State of Georgia se uporablja dvokrožni večinski volilni sistem, kar je očitno ostanek zgodovinske tradicije in vpliva prebivalstva francoskega izvora, zaradi česar so ohranili nekatere pravne rešitve po francoskem zgledu (David in Grasmann v Grims 2006, 54). Mandat traja šest let. V posamezni državi se ne voli hkrati dveh senatorjev, zato velja pravilo, da državo predstavljata starejši in mlajši senator. Volitve potekajo vsaki dve leti in sicer tako, da se vsakokrat voli po ena tretjina senata (dvakrat po 33 in enkrat 34 senatorjev). To ustavno določilo je bilo postavljeno z namenom, da naj Senat, v katerem bi bili bolj izkušeni in starejši politiki, predstavlja bolj stabilno telo kot predstavniški dom, ki se v celoti voli vsaki dve leti. Kot pogoj pri kandidiranju ustava določa, da mora kandidat za predstavniški dom oziroma Senat imeti prebivališče v državi, v kateri oziroma kot predstavnik katere je bil izvoljen. Kandidat za senatorja mora biti najmanj 30 let star in biti ameriški državljan najmanj devet let (Grims 2006, 54).

Predsednik Senata je po ustavi ameriški podpredsednik, kar je tudi njegov edini uradni posel. Zanimivo pa je, da ni senator, razen v primeru neodločenega glasovanja. Običajno podpredsednik prepusti senatne zadeve vodji senatne večine, ki potem skupaj z večinskim priganjalcem vodi delo Senata, t.j. določa njegov dnevni red, urnik dela, vpliva na delo odborov (Ferfila 2006, Petauer 2010). Sodelovanje pri oblikovanju zakonov⁴³, potrjevanje imenovanj s strani predsednika⁴⁴, imenovanje vladnih uslužbencev, sojenje o političnih prestopkih in ratificiranje pogodb, ki jih sklene predsednik so glavne naloge senata (The White House). Ne more sicer sprejemati finančnih zakonov, lahko pa jih amandmira. Grims (2006, 56) pa navaja še nekatere posebne pravice Senata, kot je

⁴³ Izjema so finančni zakoni, katerih predlog lahko sprejme samo predstavniški dom, Senat pa lahko vloži amandma (Volk 2008).

⁴⁴ Potrditi mora tista imenovanja, ki morajo imeti strinjanje Senata.

soglašanje nekaterim imenovanjem predsednika⁴⁵ države ter potrjevanje mednarodnih pogodb (za ratifikacijo je potrebna kvalificirana večina dveh tretjin glasov vseh članov Senata). V primeru, da predstavniki dom izglasuje predlog za odpoklic predsednika države, takoimenovani impeachment, ima Senat ustavno pravico, da nastopi v vlogi sodišča. Veliko moči in vpliva imajo tudi delovna telesa in preiskovalne komisije, preko katerih Senat nadzoruje izvršilno oblast (Volk 2007, 39). Če smo prej omenili, da predstavniki dom zastopa interese državljanov pa na drugi strani Senat zagovarja interese držav.

Oba kongresna domova imata vodjo večine in manjšine⁴⁶ ter večinskega in manjšinskega priganjalca⁴⁷. Priganjalec seznanja z delovanjem Kongresa strankin aparat in članstvo ter disciplinira strankine vrste pri glasovanju (Ferfila 2006, 358).

Zakonodajni postopek

Kot sem že omenil, je najpomembnejša naloga Kongresa izpeljava zakonodajnih postopkov. Zakonodajni proces v ZDA je precej zapleten postopek in do podpisa prispele majhen delež predlaganih zakonov. Postopek se prične s predstavitvijo v enem ali drugem domu kongresa, nato pa je usmerjen na primeren odbor, ki se "ukvarja" s tem področjem. Odbor preuči potrebo po tovrstnem zakonu in vprašanje ali bi konkreten predlog primerno rešil dani problem. V primeru pozitivne odločitve odbora, gre predlog zakona v razpravo celotnemu domu in ob sprejetju še v drugi dom, kjer se ponovno odvijajo osnovni postopki. Če zakon sprejme tudi drugi dom, je na predsedniku ZDA odločitev o podpisu ali vložitvi veta. Izvedba slednjega vrne zakon v Kongres ter vnovičen postopek, ki omogoča sprejetje zakona preko predsednika države v primeru pozitivnega glasovanja dvotretjinske večine (Lipovača 2009, 8). Kot vidimo, sta oba domova v enakopravnem položaju pri sprejemanju zakona in državnega proračuna, vendar pa obstajajo določene razlike v pristojnostih. Namreč, predstavniki dom ima zakonodajno iniciativnost pri finančnih zakonih, Senat pa ima prednost pri zunanji politiki in imenovanju funkcionarjev (Grad 2000, 59).

⁴⁵ Sodnikov Vrhovnega sodišča, ambasadorjev, sekretarjev v kabinetu predsednika države.

⁴⁶ Majority Leader, Minority Leader

⁴⁷ Majority Whip, Minority Whip

Kongresni odbori in pododbori

Kar senatu ne uspe narediti preda odborom in pododborom, katerim načelujejo posamezni senatorji. Odbori oblikujejo največ politik, vendar pa očem javnosti niso izpostavljeni.⁴⁸ Najpomembnejša funkcija odborov je zavrnitev ali priprava zakonov oziroma politik od osnutka do oblike, ki bo primerna za predsednikov podpis. Obstajajo štiri vrste odborov:

1. *Stalni odbori* – organizirani so za posamezna področja oziroma vprašanja, za katere kontinuirano oblikujejo politike (odbori za proračun, majhen biznis, veteranske zadeve, energijo in naravne vire, kmetijstvo, vojsko...). Člani odbora v enem domu ne morejo biti tudi člani v odboru drugega doma. Senat ima 16 stalnih odborov ter 85 specializiranih pododborov, predstavniški dom pa 22 stalnih in kar 140 specializiranih. V ta prostor se vključujejo številne znanstvene in strokovno ustanove in posamezniki.
2. *Skupni odbori* – oblikujejo se za izbrana področja, njihovi člani so delegirani iz obeh kongresnih domov.
3. *Konferenčni odbori* – oblikujejo se, kadar Senat in predstavniški dom sprejmeta različne zakonske rešitve za isto področje. Člane imenujeta vodstvi obeh strank in njihova naloga je poravnati nastale razlike.
4. *Posebni odbori* – imenujejo se za posebne primere (Ferfila 2006, 356-360).

⁴⁸ Odbori oziroma pododbori so glavni oblikovalci politike v Kongresu. So nekakšna "rdeča nit" pri nastajanju, sprejemanju, izvajanju in nadzoru posameznih politik. V proces oblikovanja politike vstopijo kot rešeto za številne zakonske osnutke (čez deset tisoč na leto), ki jih predlagajo člani Kongresa. Nov zakonski osnutek gre običajno takoj na bolj specializiran pododbor, ki organizira ustrezno poročanje oziroma hearing. To ne pomeni le pridobitve strokovnih in izvedenskih znanj (strokovnjakov in znanstvenikov) ampak tudi vključitev zaposlenih pri posameznem odboru v zbiranje podatkov, obdelavo in dopolnjevanje zakonskega besedila. Člani odbora oziroma pododbora po končanem delu pri osnutku zakona delujejo kot svetovalci, sodelujejo z vodji strank pri nabiranju potrebne podpore med Kongresniki, lahko so tudi člani konferenčnega odbora. Ko je zakon sprejet, ostanejo (pod)odbori v funkciji nadzora birokracije pri njegovem uresničevanju (pretežno preko poročanj ustanov, ki izvajajo politike oziroma zakone v praksi). S takšnim nadzorom Kongresa nad eksekutivo lahko Kongres pritiska na izvajalce (lahko jim celo ustavi dotok denarja), da prilagodijo izvajanje politik (zakonov) Kongresnim zahtevam. V Kongresnem procesu oblikovanja politik je formalna struktura Kongresa in njegovih sestavnih delov pomembna. Včasih še pomembnejša pa je neformalna porazdelitev moči, prijateljstva, interesov in ideologij (Ferfila 2006, 359).

Letno v Kongres pride okoli deset tisoč zakonskih osnutkov. Formalno jih lahko v postopek predlagajo le člani Senata in predstavniškega doma. Ko se zakonski postopek sproži, je težko odkriti vse dejavnike, korektorje, interese, ki posamezen zakonski predlog obravnavajo, dodelujejo, prispevajo k njegovi zavrnitvi ali sprejemu. Predsednik stranke, volivci, interesne skupine, združenja, odbori in pododbori – vsi sodelujejo v procesu odločanja (Ferfila 2006, 360).

Še ena "zanimivost" so interesna združenja ali caucus-i, ki so se oblikovala in pogosto povezujejo člane obeh strank, pa tudi obeh kongresnih domov. Od interesnih skupin se razlikujejo po tem, da so vsi člani sestavni del kongresne mašinerije, torej delujejo od znotraj (ne od zunaj kot drugi). Aktivnost takšnih internih kongresnih združenj je usmerjena proti drugim članom kongresa oziroma raznim kongresnim institucijam. Predvsem pritiskajo na različne odbore, se zavzemajo za sprejem zakonodaje, ki jim ustreza, ter organizirajo podporo za posamezne politike (Ferfila 2006, 359-360).

4.5 VOLILNI SISTEMI

V sodobnih družbah prevladuje posredna demokracija, v kateri ljudstvo izbira oziroma voli svoje predstavnike (kolektivne – parlament ali individualne – predsednik države), ki nato sprejemajo odločitve. Volitve so torej tisti postopek oziroma institucija, s katerimi državljani izbirajo svoje predstavnike (Ferfila 2008, 351).

Pomembno je, kot pravi Ferfila (2008, 351), da volitve omogočajo volivcem izbiranje med različnimi kandidati, različnimi strankami, različnimi projekti razvoja. Morajo biti pošteno organizirane ter morajo omogočati miren prenos oblasti s prejšnje na novo "garnituro". To pomeni, da morajo biti zagotovljeni pravno-politični pogoji, da bodo vsi sprejeli volilne izide.

Ferfila (2008, 352-353) opredeli dve temeljni obliki izbiranja političnih predstavnikov – funkcionalno in teritorialno: v funkcionalnih predstavniških oblikah so predstavnike izbirali iz pravno opredeljenih in hierarhičnih skupin oziroma stanov, ki so sestavljale tedanjo družbo. Šele pozneje so parlamenti začeli predstavljati državljane kot posameznike, ne pa več kot člane skupin ali poklicev. Nekatere oblike funkcionalnega predstavništva danes zastopajo posamezni pluralisti, ki poudarjajo, da mora predstavništvo upoštevati tudi človekovo poklicno oziroma delovno dejavnost ter korporativisti, ki zagovarjajo predstavljanje interesov s sodelovanjem posameznih poklicev v uradnih telesih. Pristaši funkcionalnega predstavništva menijo, da na podlagi

ozemeljske delitve države izbrani predstavniki strank in parlamentov ne omogočajo dovolj dobrega zastopanja gospodarskih interesov ožje ali širše skupnosti, regije.

Pri teritorialnem predstavnštvu poznamo več načinov izbiranja političnih predstavnikov in to tako pri volilni enoti z enim predstavnikom kot pri volilni enoti z več predstavniki. Volilne enote so geografska območja, na katera je v volilnem procesu razdeljena posamezna država in v katerih se nato zbirajo oddani volilni glasovi ter porazdeljujejo sedeži v parlamentu (Krašovec v Ferfila 2008, 353). Temeljno pravilo njihovega oblikovanja je zagotovitev približno enakega števila mandatov (poslanskih sedežev) na določeno število prebivalcev. Če to ni uresničeno, je potem glas volivca v eni volilni enoti vreden več ali manj kot glas volivca v drugi volilni enoti. To seveda krši načelo enake volilne pravice.

Volilni sistemi za izbiro parlamentov

Prav gotovo je značilnost demokratičnih režimov ta, da imajo svobodne in poštene volitve parlamentarnih predstavnikov. Farrel (v Ferfila 2008, 354) opredeli volilni sistem kot sredstvo, ki v volilnem procesu prevaja volilne glasove v poslanske sedeže. Analitično so pomembni zlasti trije vidiki volilnega sistema: velikost volilne enote, volilna formula in sestava volilnega lista oziroma glasovnice.

Velikost volilne enote se nanaša na število poslancev, ki jih volijo v posamezni volilni enoti. Na enem koncu so države, kjer izvolijo vse poslance v zgolj eni volilni enoti⁴⁹, v večini primerov pa so države razdeljene v večje število volilnih enot. Vsaka volilna enota lahko izvoli enega ali več poslancev v parlament oziroma njegov spodnji dom v primeru dvodomnosti – število voljenih poslancev je torej velikost volilne enote. Čim več poslancev volijo v posamezni volilni enoti, tem večja je torej ta volilna enota (Ferfila 2008, 354-355).

Volilna formula pomeni natančen izračun znotraj vsake volilne enote o tem, kako razdeliti posamezne sedeže med tekmujoče kandidate. Gre za bolj ali manj zapletene

⁴⁹ Cela država je ena volilna enota – primer Izraela, Slovaške in Nizozemske.

matematične formule, ki oddane glasove spreminjajo v parlamentarne mandate oziroma parlamentarne sedeže in imajo tako določen vpliv na strankarsko sestavo parlamenta. Obstajata predvsem dve skupini volilnih formul – formula največjega povprečja ali sistem deliteljev (d'Hondtova formula, Saint-Laugejeva ter modificirana Saint-Laugejeva formula) ter formula največjih ostankov ali volilne kvote (Harejeva kvota, Droopova kvota, Hagenbach-Bischoffova kvota in Imperialijeva kvota) (Krašovec v Ferfila 2008, 355).

Sestava glasovnice se nanaša na to ali volivci dajo en glas, več glasov ali pa morajo celo tekmujoče kandidate razvrstiti po vrstnem redu.

Siaroff (v Ferfila 2008, 355) razvrsti različne volilne sisteme v demokratičnih državah v tri skupine: večinski volilni sistem, proporcionalni volilni sistem, mešani volilni sistem. Znotraj teh družin opazimo še dodatna razlikovanja, ki jih nekateri avtorji uporabljajo tudi za podrobnejše razvrščanje volilnih sistemov. Približno polovica sodobnih držav uporablja večinski volilni sistem, tretjina proporcionalnega, preostale pa mešanega (Fink Hafner in drugi 2005, 32).

Večinski volilni sistemi

Sistem absolutne večine

Volilni sistem absolutne večine uporabljajo s ciljem oblikovati "naravno" ali "proizvedeno" večino, kjer je zmagovalec popolnoma pregleden. Absolutni večinski sistem terja, da zmagovalec pridobi najmanj 50 % + 1 glas. Če taka večina ni zagotovljena ob prvem glasovanju in v glasovnico ni vgrajen dodatni mehanizem za ugotavljanje končnega zmagovalca, je treba izpeljati še drugi krog glasovanja. Ta vrst volilnega sistema velja za kompromisno rešitev za tiste, ki želijo izboljšati sistem relativne večine z enočlanskimi volilnimi enotami, a ne podpirajo uvedbe proporcionalnega sistema (Farrell v Fink Hafner in drugi 2005, 32). Nepraktično rešitev dvokrožnega glasovanja v sistemu absolutne večine je mogoče nadomestiti z alternativnim glasovanjem. V tem primeru ima volivec možnost, da na glasovnici označi še enega ali več kandidatov, katerega (katere) bi volil, če prvoizbrani kandidat ne bi

zmagal v prvem krogu. Če noben kandidat ne dobi absolutne večine v prvem krogu, je predviden postopek prerazdeljevanja glasov kandidata z najmanj glasovi tistim kandidatom, ki so jih volivci označili kot "druge" kandidate. Ta postopek izločanja kandidata z najmanj glasovi in prerazdeljevanja njegovih glasov drugim kandidatom se ponavlja, dokler eden od kandidatov ne dobi zadostne (tj. absolutne) večine glasov. Čeprav ta sistem prihrani drugi krog glasovanja, ima to slabost, da je za volivce praviloma zelo zapleten in se ga redko uporablja (Fink Hafner in drugi 2005, 32).

Sistem relativne večine

Sistem relativne večine zagotavlja zmago stranki, ki pridobi en glas več kot njena najtesnejša tekmica. V uporabi je v ZDA, Združenem kraljestvu, Kanadi, Indiji, preostale države, ki ga uporabljajo pa so v glavnem nekdanje britanske kolonije. Navadno zajema tudi pravilo volitve enega predstavnika v posamični volilni enoti. Ta sistem bolj verjetno spodbuja odločilne volitve, ki omogočajo jasno odgovorne, trajne in enostrankarsko večinske vlade. Ta volilni sistem se zato povezuje s stabilnimi vladami in s tem tudi stabilnostjo političnih sistemov (Fink Hafner in drugi 2005, 32-33).

Učinki večinskih sistemov

Večinski sistemi spodbujajo oblikovanje vlade ene stranke, ki učinkovito obvladuje tudi parlamentarno večino. Tako je odgovornost vladajoče stranke in vlade bolj transparentna, volivcem pa omogoča neposredno sankcioniranje vladajoče stranke na volitvah. V večinskem sistemu so majhne stranke v predstavniškem organu dodatno marginalizirane. Večinski sistem namreč sistematično favorizira večje stranke s tem, da poveča disproporcionalnost (večje stranke nadreprezentira v predstavniškem organu). V ta namen zakonsko določen volilni prag v tem sistemu ni potreben (Fink Hafner in drugi 2005, 33).

Proporcionalni volilni sistemi

Temeljna značilnost proporcionalnih sistemov je praviloma bolj sorazmerna zastopnost deležev volilnih glasov s predstavniškimi mandati kot v primeru drugih volilnih sistemov. Dve osnovni podzvrsti sta sistem prenosljivega glasu in sistem list. Argumenti v prid proporcionalnega sistema so navadno inkluzivnost, poudarjanje pomena pogajanj in kompromisov v parlamentu, vladi in pri oblikovanju javnih politik. Izhajajo predvsem iz pozitivnega vrednotenja konsenzualne demokracije. Značilni učinki proporcionalnih sistemov so naslednji: več strank v parlamentarni areni, manj disproporcionalnosti v prevajanju volilnih glasov v predstavniške sedeže, večja odprtost predstavniških organov tudi za ekstremne stranke, protestne stranke in stranke, ki nagovarjajo sorazmerno majhne družbene skupine. Iz ugotovitev ni presenetljivo, da prevladuje teza o povezanosti proporcionalnega sistema z razdrobljenostjo strankarske arene (Fink Hafner in drugi 2005, 34).

Mešani (kombinirani) volilni sistemi

Gre za hibridne sisteme, ki združujejo elemente večinskih in proporcionalnih sistemov. So kombinacije sistema relativne večine ali sistema absolutne večine s proporcionalnim za volitve v isti predstavniški organ (Farrell v Fink Hafner in drugi 2005, 33-34). Zaradi volilnega praga v proporcionalnem delu sistema naj bi bile majhne stranke izključene (proizvedel naj bi manjše število parlamentarnih strank), vse stranke v parlamentu pa naj bi bile nadreprezentirane, čeprav ne zelo veliko. Take kombinacije naj bi rešile probleme disproporcionalnosti sistema relativne večine in probleme pomanjkanja predstavništva volilnih okrajev v sistemu list, vendar bogastvo različnih kombiniranih sistemov in njihovih učinkov te teze ne podpira. Farrell (v Fink Hafner in drugi 2005, 33-34) celo opozarja na Sartorijevo tezo, da morda taki volilni sistemi celo združujejo slabosti obeh omenjenih zvrsti volilnih sistemov.

4.5.1 VOLITVE V AVSTRALIJI

Vsi avstralski državljani nad 18 let se lahko vpišejo na volilne sezname in volijo. To je tudi obvezno in so lahko kaznovani, če tega ne storijo. Voli se s skrivno volilnico, vse volitve pa nadzira avstralska volilna komisija. Na zveznih in državnih volitvah običajno glasuje 95 % volilnih upravičencev. V splošnih volitvah za predstavniški dom volivci volijo po enega predstavnika iz vsakega volilnega okraja. Če se njegovo mesto zaradi smrti, odstopa ali kakršnegakoli drugega razloga izprazni pred koncem mandata, se v njegovem volilnem okraju izvedejo nadomestne volitve. Uporabljajo preferencialni sistem volitev. Volivec rangira vse kandidate za svoj volilni okraj tako, da vsakemu z zaporedno številko (1, 2, 3, itd.) določi njegov rang. Kandidat mora prejeti več kot 50 % oddanih glasov. Če noben kandidat ne zbere takšne večine, ko preštejejo vse prve preference, izločijo kandidata, ki je od vseh dobil najmanj prvih preferenc. Obenem glasove, ki jih je dobil, dodelijo kandidatu, ki ima na "njegovih" volilnih glasovnicah oznako 2 – se pravi, da so ga volivci dali po rangi takoj za njim. Ta postopek lahko ponavljajo ter tako izločajo več in več kandidatov, njihove glasove pa prerazdeljujejo drugim, bolj uspešnim kandidatom, dokler eden ne pride do zahtevanega praga 50 %. (Millar v Ferfila 2003, 192). Vsak od 150 članov predstavniškega doma zastopa volivce enega volilnega okraja, ki so po površini zelo različni, saj se določajo po številu prebivalcev. Obdobje izvolitve ne sme trajati več kot tri leta od datuma prvega parlamentarnega zasedanja po volitvah (Ferfila 2003, 192).

4.5.2 VOLITVE V ZDA

V ZDA sta izvršilna in zakonodajna veja oblasti voljeni posebej, kar je posledica predsedniškega političnega sistema. Posebnost volilnega sistema, ki je le posredno povezana z večinskim volilnim sistemom, so predhodne volitve, saj kandidate za predsednika države izbere ljudstvo in ne vodstva strank. Kot je za večinski sistem pogosto značilno, sta v ZDA dejansko aktualni le dve stranki in v kolikor bi izbirali kandidate vodstvu strank, bi bila veliki večini praktično odvzeta pravica biti voljen (Jereb Engelman 2008, 61).

Volitve predsednika

V ZDA volijo predsednika in podpredsednika posredno preko elektorjev za štiriletni mandat. Najprej na strankarskih predvolitvah izberejo delegate, ki bodo na nacionalni konvenciji izbrali kandidata, ki se bo pomeril na končnih volitvah s kandidatom nasprotne stranke (nekaj zveznih držav izbira kandidate na drug način). Predsedniški kandidat mora biti star najmanj 35 let, biti mora rojen kot državljan ZDA ter v ZDA imeti stalno prebivališče vsaj zadnjih 14 let (Jereb Engelman 2008, 62). Na kakšen način izberejo kandidata je odvisno od države in stranke. Demokratska stranka uporablja sistem proporcionalnega predstavnštva v vseh državah, republikanska pa le v nekaterih. Volivci po tem sistemu glasujejo le o predsedniških kandidatih, število delegatov, ki jih dobi vsak od kandidatov, je sorazmerno odstotku glasov, ki jih je dobil posamezni kandidat. Po večinskem sistemu kandidat, ki je dobil največje število glasov na predvolitvah, dobi vse delegatske glasove tiste države (Toplak v Jereb Engelman 2008, 62). Obstajata še dva sistema izbire delegatov oziroma predsedniškega kandidata. Enega uporabljajo v New Yorku, kjer volivci glasujejo o kandidatih za delegate, ki pogostokrat ne razkrijejo za katerega kandidata bodo glasovali. Po četrtem sistemu pa glasujejo volivci posebej za predsedniškega kandidata ter posebej za delegatske kandidate, ki naj bi na nacionalni konvenciji glasovali za določenega predsedniškega kandidata (Toplak v Jereb Engelman 2008, 62-63). Na nacionalni konvenciji, ki je srečanje vseh delegatov, ti izberejo strankinega predsedniškega in podpredsedniškega kandidata.

Predsednika ZDA se voli po večinskem sistemu z relativno večino, voljen pa je posredno preko elektorjev. Vsaka država ima pravico do tolikšnega števila elektorjev, kolikor ima ta država skupaj kongresnikov in senatorjev (kot smo že omenili ima vsaka država po dva senatorja, število kongresnikov pa je odvisno od števila prebivalcev). Kandidat, ki dobi v določeni državi največ glasov, osvoji glasove vseh elektorjev te države. Za predsednika je potrebna večina vseh elektorjev, če te večine ne dobi nobeden od kandidatov, predsednika izbere kongres izmed treh kandidatov, ki je dobil navadno večino vseh elektorskih glasov (vsaka država ima po en glas). Izvolitev predsednika v ZDA ni torej odvisna neposredno od števila glasov volivcev (Jereb Engelman 2008, 62-64).

Volitve članov predstavniškega doma in senatorjev smo že opisali v poglavju zakonodajna telesa.

4.6 STRANKARSKI SISTEMI

Vsak politični sistem mora imeti razvite mehanizme za izražanje interesov in za njihovo zadovoljevanje. Najpreprostejša oblika izražanja interesov bi bila individualna iniciativa posameznika doseči dogovor z vodilnim funkcionarjem ali politično institucijo (npr. prošnja na davčno oblast po oprostitvi plačila dela dohodnine ali njeno obročno plačilo). Vendar takšen način izražanja interesov v veliki večini primerov ne deluje, in zato se posamezniki povežejo v interesne skupine ali se pridružijo oziroma ustanovijo politično stranko.

Politična stranka je združenje posameznikov, ki imajo podobno (ideološko) stališče, zamisli o tem, kam in kako naj bi se razvijala njihova družba oziroma država (z uporabo kakšnih javnih politik). Povezujejo se z namenom uresničitve svojih stališč, zamisli in to z uporabo volilnega procesa, ki naj bi jim pomagal osvojiti zakonodajno in izvršilno vejo oblasti. Prav ta želja oziroma usmerjenost na osvojitev oblasti je temeljna razlika med politično stranko in interesno skupino (Ferfila 2008, 365).

Interesna skupina se zbere okoli jasno opredeljenih interesov njihove aktivnosti, pri politični stranki pa praktično ni omejitve. Prav tako ima vsaka interesna skupina različno in bolj ali manj opredeljeno individualno vlogo, medtem ko so programi političnih strank glede na področja, ki jih vsebujejo, praktično enaki. Ločujejo se samo glede na politično podstat svojih aktivnosti. Torej namen interesne skupine je vplivati na vlado oziroma na njene javne politike, cilj politične stranke pa je prevzeti vlado in s tem samo oblikovanje javnih politik (Ferfila 2008, 365).

Pri strankarskem sistemu določene države govorimo o medsebojnih razmerjih med posameznimi političnimi strankami, predvsem glavnimi, o številu njihovih članov, virih financiranja, stopnji tekmovalnosti in drugimi pomembnimi dejavniki njihove moči.

Velika večina demokratičnih držav ima vsaj dve ali več strank (sicer ne moremo govoriti o strankarskem sistemu) (Ferfila 2008, 377).⁵⁰

Tradicionalno stranke lahko primerjamo glede na njihovo fragmentacijo in polarizacijo (Lijphard in drugi v Ferfila 2008, 377). Fragmentacija strankarskega sistema se nanaša na število političnih strank, tako v absolutnem kot relativnem smislu. Polariziranost pa pomeni ideološko razvrščanje strank, lahko tudi med dvema najbolj ekstremnima ali dvema največjima. Tretji način proučevanja strankarskih sistemov pa je v izrazih njihove institucionalizacije. Tu preučujemo kakovost njihovega organiziranja, kako so povezane z različnimi družbenimi skupinami, ali so notranje usklajene v medsebojnih ideoloških razmerjih, ali obstoji med strankami normalen tekmovalni odnos, kakšna je legitimnost samih političnih strank in volitev nasploh (Siaroff v Ferfila 2008, 377).

4.6.1 POLITIČNE STRANKE V AVSTRALIJI

Kot prva od sodobnih političnih strank se je v Avstraliji pojavila laburistična stranka 1890. leta. Kot opozicijski odgovor nanjo je leta 1910 nastala liberalna stranka, 1914. leta pa še nacionalna stranka. Nobena druga avstralska politična stranka do sedaj ni uspela dobiti sedeža v zveznem predstavniškem domu, bilo pa je izvoljenih nekaj neodvisnih poslancev. Tako kot povsod so politične stranke osrednji mehanizem politike in vladnega dogajanja (Ferfila 2003, 208).

Torej, kot smo že omenili, v Avstraliji delujejo tri glavne politične stranke: liberalna, laburistična (delavska) in nacionalna. Sprva sta bili le dve, liberalna in laburistična, od sredine sedemdesetih pa je nacionalna stranka postala dovolj močna, da je v koaliciji z liberalno stranko za nekaj časa uspela držati laburiste v opoziciji. Liberalna stranka je v prvi vrsti vezana na kapital in biznis, laburistična na sindikate (40 % od 8,6 milijona zaposlenih je sindikalno organiziranih), nacionalna pa na podeželje (približno 6 % ljudi živi od kmetijstva). Avstralski liberalci poudarjajo tradicionalne liberalne vrednote:

⁵⁰ Izjema so otoške države v Pacifiškem oceanu – Kiribati, Maršalovi otoki, Mikronezije, Nauru, Palau in Tuvalu, iz posebnih kulturoloških in tradicionalnih razlogov.

pomen posameznika in zasebne iniciative ter minimizirajo možnost vlade pri vodenju učinkovite gospodarske politike. Nasprotno pa laburisti prisegajo na državne posege v gospodarstvo in družbo ter nacionalizacijo številnih sektorjev (kot npr. bančništvo, zavarovalništvo, zdravstvo, mediji). Tradicionalno je laburistična stranka zagovarjala večanje moči zveznega parlamenta na račun državnih parlamentov, ki naj bi jim preostala le izvedena ustavna pooblastila. Liberalci nasprotno zagovarjajo obstoječo delitev suverenosti med zvezno in državno ravni. Nacionalna stranka pa je usmerjena zlasti v podporo subvencioniranja in zaščite podeželskega prebivalstva oziroma kmečkega gospodarstva. Potem je še nekaj manjših strank, ki nastopajo v avstralskem političnem prostoru. Demokratična stranka je nastala kot frakcija laburistov, ki se ni strinjala z njihovo protikomunistično usmeritvijo (Ferfila 2003, 173-174).

4.6.2 POLITIČNE STRANKE V ZDA

Ferfila in Bowles (v Volk 2007, 40) ugotavljata, da je ameriški politični sistem dvostrankarski sistem, kjer se poleg republikancev in demokratov občasno pojavi še kakšna druga stranka, čigar pomen je odpiranje novih oziroma trenutnih problemov in delujejo kot nekakšen ventil za politično nezadovoljstvo. Grad (v Volk 2007, 40) opisuje ameriške politične stranke kot ohlapno organizacijo političnih somišljenikov, ki zajemajo široko pahljačo političnih prepričanj in ne poznajo strankarske discipline.

Ferfila (v Volk 2007, 40-41) opredeli štiri značilnosti ameriškega strankarskega življenja v zadnjih desetletjih:

1. Strankarska lojalnost državljanov je še vedno velika, čeprav se je nekoliko zmanjšala (kritične so predvsem mlajše generacije).
2. Strankarska organizacija se je okrepila in postala učinkovitejša, še posebej to velja za republikance.
3. Močno sta se izkristalizirala pola obeh strank: za republikance so se opredelili konservativci, študentje, menedžerji, medtem ko so se na demokratsko stran postavili špansko govoreči Američani in več kot 80 % črncev.

4. Tudi v finančnem smislu sta se obe stranki precej okrepili (izurili sta mehanizme za pridobivanje finančnih sredstev).

Republikance in demokrate štejemo med najbolj pragmatične stranke, kar pomeni, da imajo bolj ali manj splošne in nedefinirane politične cilje in znotraj tega veliko političnega manevrskega prostora (Grad v Volk 2007, 41).

Za Kongres ZDA velja, da je članstvo strank pri posameznih vprašanjih enotno (primer je izvolitev vodij v obeh domovih Kongresa), pri drugih pa povsem razcepljeno. Slednje zlasti velja za gospodarska vprašanja. Delovanje strank je močnejše čutiti v predstavniskem domu kot pa v Senatu. Šibkejšo povezavo senatorjev in političnih strank je mogoče ponazoriti tudi s podatkom, da samo 4 % spletnih strani posameznih senatorjev vsebujejo povezavo s spletno stranjo politične stranke, ki ji pripadajo, medtem ko take povezave vsebuje 13 % spletnih strani članov predstavniskega doma (Ferfila v Grims 2006, 61).

5 ANALIZA

Grad (2000, 49-52) razlaga, da se demokracije po svetu med seboj razlikujejo. Različni sistemi imajo različna načela državne organizacije, predvsem pa je v našem primeru pomembno vprašanje ločevanje med razmerji državnih organov, ki so zadolženi za opravljanje temeljnih funkcij v državi. Na začetku smo opredelili dve obliki državne oblasti in kot vidimo, imajo voditelji v vsakem sistemu različne vloge oziroma pristojnosti. Kljub različnim vlogam in tudi drugačnim nazivom pa jim je skupno to, da imajo pomembno vlogo pri političnem komuniciranju, so simbol političnega sistema ter pomembno vplivajo na oblikovanje politik v svojih državah. Če primerjamo med operativnimi in simboličnimi nalogami voditeljev pa Ferfila (2006, 11-74) opredeljuje, da imajo nekateri majhno drugi pa precejšnjo moč pri oblikovanju politik. Na začetku sem omenil, da bom primerjal tudi *pristojnosti obeh voditeljev držav*, tako da si najprej pogledjmo, kakšna je njihova vloga:

Če pogledamo položaj ameriškega predsednika smo ugotovili, da je že ustava determinirala predsedniški sistem v državi. To pomeni, da je celoten upravni aparat avtomatično podrejen predsedniku, ki je šef tako države kot izvršilne veje, pomeni pa tudi, da politično ni odgovoren parlamentu in ima samostojen položaj napram le-temu, ki ga med mandatom ne more zamenjati, temveč ima "le" pravico do obtožbe. Torej ima predsednik z ustavo dodeljeno pravico vodenja države tako navznoter kot navzven. S tem, ko ni omejen le na domače okolje ima ameriški predsednik tudi eno najvplivnejših vlog v mednarodnem merilu. Kot šef države ima, po opredelitvi Ferfile (2006, 11-74), pomembno tako simbolično kot tudi dejansko oziroma operativno politično moč. Dodaten prikaz obširnih pristojnosti je tudi podatek, da kot predsednik države imenuje tudi več kot dva tisoč uradnikov, ki so mu podrejeni. Nezanemarljiv pa je tudi njegov položaj šefa vlade oziroma izvršilne oblasti, ki mu v bistvu ponuja to možnost, da aktivno sodeluje pri vsakodnevnem oblikovanju politik v državi. V Združenih državah Amerike pa je ljudstvu pomembna (morda celo pomembnejša od dejanske uspešnosti dela ter razgledanosti) tudi druga oblika oziroma značilnost voditelja, ki predstavlja predvsem njegove osebne karakteristike ter slog vodenja (Ferfila 2006, 197).

Avstralija za svojega šefa države priznava britansko kraljico, ki ima bolj simbolično vlogo, in čeprav jo zastopa generalni guverner, je predsednik vlade dejanski voditelj države, saj sprejema skoraj vse pomembnejše odločitve. Brandt (v Volk 2007, 43) razlaga, da je status kraljice kot voditeljice države simbolnega pomena brez pravne oblasti, tako da je njena vloga politično nevtralna. Pri preučevanju statusa britanske kraljice ugotovimo, da deluje na predlog avstralskih ministrov oziroma parlamenta in nima prav nobenega vpliva kot oblikovalec politike v državi.

Torej skupna točka obeh voditeljev je ta, da sta simbola svojega ljudstva oziroma države, pri čemer pa ameriški predsednik poseduje še veliko operativno moč.

Parlamenti posameznih držav se razlikujejo po obsegu in obliki, času trajanja, pooblastilih in funkcijah, avtonomiji ter postopkih in tradiciji. Ideja parlamentarizma nedvomno izhaja iz prepričanja, da bi morali imeti državljani, kakorkoli jih že pravno in

politično opredelimo, besedo in vpliv pri državnih volitvah (Ferfila 2006, 178). Parlament sestavljajo izbrani posamezniki in je za razliko od ostalih organizacij ploščato organiziran, saj so vsi njegovi člani formalno enakopravni. Seveda je v stvarnem življenju situacija drugačna, tako da obstajajo razlike med člani v smislu njihovega vplivanja na odločanje (posledica organizacijskega statusa). Kljub nekim splošnim pravilom, kako bi morali parlamenti delovati in kakšne naj bi bile njihove pristojnosti pa obstajajo velike razlike med posameznimi državami. Poglejmo si torej na splošno, kakšne so opazne ***razlike med parlamentarnimi in predsedniškimi političnimi sistemi:***

V parlamentarnih sistemih je zakonodajno telo tisto, ki izbere predsednika vlade in ne volivci. Večina parlamentov pa ima ustavno podeljeno možnost, da z izglasovanjem nezaupnice odstavi vlado in predsednika. *V predsedniškem sistemu* pa vidimo, da zakonodajno telo nima nič ali skorajda nič vpliva pri izbiri ali zamenjavi vladnih voditeljev. Delitev oblasti je bolj dosledno izvedena, kakor tudi odgovornost za sprejete odločitve (Ferfila 2006, 185). Predsedniški sistemi imajo jasno delitev dela med vejami oblasti, kar še posebej velja za odnose med zakonodajno in izvršilno, ki se ločita tudi glede na volitve obeh vrst predstavnikov. Vlado oziroma predsednika se voli povsem ločeno od parlamentarnih predstavnikov in lahko tudi na drugačen način. Pogosto so uporabljene tudi različne volilne glasovnice. Volilna pravila, datumi volitev, dolžina službovanja izvršilne in zakonodajne oblasti, vse to je namerno različno, da se poudari ločenost obeh vej oblasti, zakonodaje na eni in predsednika na drugi strani. V predsedniškem sistemu je težko ali celo nemogoče odstraniti izvršilno oblast preden ji poteče mandat. Predsedniki pri svojem delu tako niso odgovorni zakonodajni veji oblasti in lahko jih zamenjajo samo v primeru, če so prekršili izjemno pomembno etično, zakonsko ali ustavno pooblastilo (Copeland, Patterson v Ferfila 2008, 340). Samo dejstvo obstoja zakonodajne oblasti v predsedniškem sistemu pa ne pove dosti o načinu in predvsem moči njenega delovanja. Lahko je odzivna in vplivna, lahko pa zgolj orodje v rokah močnega predsednika, ki ima velika diskrecijska pooblastila. V parlamentarnih sistemih pa predsednik vlade izhaja iz vrst članov parlamenta in ga parlament lahko zamenja, tudi če zgolj izgubi njegovo zaupanje. Včasih je po odpoklicu težko najti njegovega naslednika. V političnih sistemih z močnimi strankami in za majhnim številom

strank, se lahko parlamentarne volitve vrtijo okoli kandidatov, ki so nekako vnaprej predvideni za predsednika vlade, če njihova stranka dobi večino. V takšnem primeru je parlamentarno glasovanje zgolj tehnični postopek izbire že znanega kandidata (najbolj nazoren primer je Velika Britanija). Nezaupnica vladi je zelo redka in izvira iz konflikta znotraj strankarskih vrst. V večini drugih držav z večstrankarskim sistemom je manj gotovo, kdo bo naslednji ministrski predsednik. Če nobena stranka ne dobi absolutne večine glasov, je lahko več kandidatov za njegovo mesto. Važno je kateri od njih lahko spravi skupaj koalicijo strank in parlamentarcev, da dobi večinsko podporo pri glasovanju. Tudi v parlamentarnih sistemih so pooblastila parlamenta lahko zelo različna. V sistemih, kjer je običajna visoka stopnja strankarske discipline, to praktično izniči kakršenkoli vpliv parlamenta na izbiro predsednika vlade in tudi na celoten zakonodajni proces. V tem primeru je seveda parlament šibak. Na drugi strani pa lahko pride do razmer, ko vlada ne more samostojno in učinkovito delovati, ker nima večinske podpore parlamenta. V takšnih razmerah ali sistemih je parlament močna institucija, saj prav v njemu prihaja do razpravljanja o politikah, političnih kupčij in dogovorov ter sprejemanja ključnih odločitev (Ferfila 2008, 340-341).

Poleg zakonodajnega procesa imajo lahko parlamenti še druge pomembne družbene funkcije pri razreševanju problemov, tu je predvsem mišljena funkcija izražanja in agregiranja interesov ter mobilizacije družbenih problemov.⁵¹ Naslednja pomembna vloga parlamenta je nadzor nad izvršilno oblastjo, ki se v različnih sistemih opravlja različno in pa tudi funkcija izbire ter usposabljanja tako javnih uslužbencev kot političnih funkcionarjev.⁵²

Če pogledamo *avstralski Senat* ugotovimo, da je v bistvu, po pristojnostih, eden najvplivnejših zgornjih domov med parlamenti na svetu. Z enakopravnim sistemom zastopanja zveznih držav, proporcionalnim volilnim sistemom, ki omogoča manjšinskim strankam, da dobijo sedeže v parlamentu, enakovrednim statusom v primerjavi s

⁵¹ Izhajajoč iz prepričanja, da v družbi obstoje različni interesi in da se bodo ti interesi prej ali slej izrazili. Torej parlament predstavlja primerno mesto za njihovo izražanje (Ferfila 2006, 186).

⁵² Služba v parlamentu je pogosto odskočna deska za politiko in tu bodoči politiki ali visoki vladni uslužbenci dobijo prva znanja o politiki.

predstavniškimi domovi v zakonodajnem procesu ter delovanju praktično brez vpliva vlade ali opozicije vidimo, da je avstralski Senat resnično v položaju vplivnega oblikovalca politik v državi.

Po drugi strani pa **ameriški Senat** ne zaostaja praktično v nobenem pogledu. S sodelovanjem pri oblikovanju zakonov, imenovanjem oziroma potrjevanjem vladnih uslužbencev in neodvisnim delovanjem, kar se tiče vplivanja izvršilne oblasti, ugotovimo, da je ameriški senat pomemben akter pri vsakodnevnem oblikovanju politike v domačem okolju.

Senatorji v obeh domovih so voljeni s strani ljudstva in imajo šestletni mandat. Avstralski Senat prednjači v proračunskem postopku⁵³, saj mora odobriti vsak finančni zakon, ki mu ga pošlje spodnji dom, medtem ko je ameriški Senat prikrajšan za to pravico. Ameriški Senat pa ima tudi nekaj posebnih pristojnosti, in sicer kot smo že omenili imenovanje nekaterih visokih funkcionarjev, ratifikacija mednarodnih pogodb ter možnost ustavne obtožbe. S to možnostjo ustavne obtožbe, s katero lahko obtoži določene politične funkcionarje, poseže ameriški Senat v bistvu v sodno vejo oblasti.

Po analizi menim, da moram svojo hipotezo, ki se glasi »*Avstralski zgornji dom (Senat) ima enake pristojnosti kot jih ima zgornji dom (Senat) v Združenih državah Amerike*« zavrniti, kajti kljub popolni dvodomnosti obeh parlamentov ima ameriški Senat z možnostjo ratificiranja mednarodnih pogodb in možnostjo ustavne obtožbe več pristojnosti od avstralskega.

Politična sistema obeh držav smo primerjali tudi po **volilnih sistemih**, in sicer smo ugotovili, da se razlikujeta tudi na tem področju. Pri volilni enoti, kjer volijo enega predstavnika, gre ponavadi za manjše prostorske celote, približno podobne v številu prebivalcev. Po navadi je izvoljen predstavnik, ki dobi največ glasov (nekvalificirana večina – ne zahteva se, da dobi polovico glasov vseh volivcev ali kar je glede na volilno odsotnost mnogo strožja zahteva, določen odstotek vseh volilnih upravičencev). Tak

⁵³ Še vedno pa je potrebno soglasje obeh domov, da je zakon oziroma proračunski zakon sprejet.

način volitev je najenostavnejši, najhitrejši (volilni rezultat je vedno znan že po prvem krogu), ima pa določene politične posledice, ki so lahko vprašljive. V ZDA praviloma povzroča, da nastaja dvostrankarski sistem oziroma lahko rečemo, da zmanjšuje število strank, katerih kandidati uspejo zmagati. Posledica je lahko močna enostrankarska vlada, ki ne potrebuje nikakršnih koalicij (Ferfila 2008, 353). Krašovec (2007, 61) razlaga, da volilne enote lahko volijo tudi po več predstavnikov, in sicer večmandatna ali plurinominalna volilna enota. Običajen volilni sistem v takih volilnih okrožjih je proporcionalno predstavništvo. Sedeži v parlamentu so dodeljeni strankam po njihovem odstotku volilnih glasov. Tako dobimo bolj verodostojno odslkavo usmerjenosti volilnega telesa, vendar spet z določenimi političnimi značilnostmi. Običajno so volilni glasovi precej razpršeni med večjim številom strank in tako je za največjo stranko nujno sklepanje koalicij, da dobi večino v parlamentu.

Kar se tiče volilnega sistema, Ferfila (2008, 354) ugotavlja, da je to način izbiranja in ni tako ideologiziran kot preostale sestavine političnega sistema. Po drugi strani pa je razvidno iz analize, da sta stabilnost vlade in parlamentarna strankarska odslkava volilnega telesa še kako odvisna od volilnega sistema.

Zadnji kriterij oziroma institucija po kateri smo primerjali politična sistema izbranih držav pa je **strankarski sistem**. Po opisu obeh sistemov lahko zaključimo, da spadata avstralski in ameriški v dve različni tipologizaciji strankarskih sistemov (glej Ferfila 2008).

Ameriški sistem bi lahko uvrstili v konkurenčni dvostrankarski sistem. Ta sistem temelji na dveh močnih političnih strankah, ki se izmenjujeta na oblasti skozi daljše časovno obdobje. Na praktično vsakih volitvah lahko zmaga ena ali druga stranka, čeprav je razlika v kompetitivnosti med Senatom, predstavniškim domom in predsednikom. Glede strankarske organiziranosti ima ameriška politična stranka, kot večina organizacij, piramidno strukturo, katere vrh so zvezna konvencija, predsednik in komite. Kot najpomembnejši del strankarskega delovanja pa Ferfila (2003, 348) opredeli

organiziranje zvezne "nacionalne" konvencije vsaka štiri leta. Na njej se imenujeta predsedniški in podpredsedniški kandidat ter napiše strankin program.

Avstralski sistem pa spada v podvrsto zmerne večstrankarskega sistema, in sicer dveinpolstrankarski sistem. Tak sistem sicer šteje od tri do pet relevantnih strank, vendar sta dve daleč večji od ostalih. Zato obstaja jasno razlikovanje med tema dvema strankama in drugimi "pol"strankami. Za razliko od zmerne večstrankarskega sistema (glej Ferfila 2008) bosta dve največji stranki imeli skupaj 80 % ali več sedežev. Med glavnima strankama je le majhna razlika (kriterij razlike med njima je razmerje sedežev največje in druge največje stranke). Ena stranka sicer še vedno lahko osvoji absolutno večino sedežev, vendar so možnosti za to majhne. Če nobena stranka ne osvoji absolutne večine sedežev, je v parlamentarnem sistemu najbolj verjetna koalicija z eno od "pol strank". Ta manjša oziroma "pol stranka" se lahko dokoplje do neproporcionalno velikega vpliva, še posebej, če je kot partner sprejemljiva tako za eno kot za drugo stranko (Ferfila 2008, 382). V Avstraliji je vodja večinske stranke ali največje stranke v koaliciji, ki ima vladajočo večino v predstavniškem domu, predsednik vlade, predsednik največje opozicijske stranke pa je vodja opozicije.

Lojalnost in disciplina v glavnih avstralskih političnih strankah je močna in njihovi parlamentarni predstavniki praviloma glasujejo v skladu s strankarskimi navodili. To je značilnost avstralskega sistema, ki se bistveno razlikuje od ameriškega. Neposlušnost strankarskim navodilom pri glasovanju o pomembnih zadevah lahko resno ogrozi možnost parlamentarnega predstavnika pri ponovni izvolitvi, saj mu stranka lahko odvzame svojo podporo.

6 SKLEPNE MISLI

Diplomsko delo je temeljilo na *opisu in analizi dveh demokratičnih političnih sistemov*, ki se medseboj razlikujeta ter na ugotavljanju, kateri izmed zgornjih domov v parlamentu ima večjo moč pri oblikovanju in izvajanju politik v državi. Ker se oba sistema ponašata s popolnim dvodomnim parlamentom, me je predvsem zanimalo ali je avstralski zgornji dom pri svojem delovanju enakopraven ameriškemu. Na ta način je bila postavljeni tudi hipoteza, katero sem skozi nalogo skušal potrditi, vendar se je pokazalo, da analiza objekta preučevanja ne bo tako preprosta kot je sprva mogoče kazalo.

Kot rečeno, je moja primarna naloga bila primerjava obeh političnih sistemov ter oceniti pristojnosti zgornjih domov parlamenta pri njihovem delovanju. Čeprav sta oba sistema demokratična in federalna, pa se medseboj precej razlikujeta. Če pogledamo že samo državno razdelitev vidimo, da so ZDA predsedniški sistem, ki ga je določila ameriška ustava iz leta 1787. Torej že po ustavi je ameriški predsednik šef države in vlade hkrati. Tako daje ameriška ustava predsedniku izjemno veliko moč, saj mu podeljuje pet praktično najpomembnejših vlog v državi: funkcijo predsednika države, predsednika vlade, vrhovnega poveljnika, vrhovnega diplomata in funkcijo glavnega poosebljanja prioritet države (glej Volk 2007). Poleg ustavnih funkcij pa opravlja še sklop vlog, ki niso predpisane v ustavi, so pa pomembne pri oblikovanju politik v državi. Za ZDA je značilna jasna delitev med tremi vejami oblasti in s tem so ločene njihove odgovornosti pri odločevanju. Sistem zavor in ravnovesij omogoča, da vsaka oblast lahko do določene meje vpliva na drugo. Predsednik sicer ni politično odgovoren Kongresu in ga tudi ne more razpustiti, ima pa kazensko odgovornost, saj ga lahko Kongres podvrže ustavni obtožbi oziroma impeachment-u.

Na drugi strani imamo Avstralijo, ki je ustavna monarhija in si je za zgled vzela britanski parlamentarni sistem. O povezanosti na britanski politični sistem je zgovoren tudi podatek, da njihova ustava daje izvršilno oblast britanski kraljici, ki je tako tudi kraljica Avstralije. Njena vloga kot šefa države je neprimerljiva z vlogo ameriškega predsednika v ZDA in je predvsem simbolične narave. V državi jo sicer predstavlja Generalni

guverner, vendar pa vse niti odločanja drži predsednik vlade. Za razliko od ameriškega sistema pa sta tu zakonodajna in izvršilna veja precej združeni in sodelujeta med seboj. Večinska stranka ali koalicija strank, ki ima večino v parlamentu oblikuje vlado. Če vlada izgubi podporo članov parlamenta, mora odstopiti, če pa jo ohrani to pomeni, da bodo njeni zakoni v parlamentu sprejeti. Parlamentarci sicer običajno nadzirajo in preiskujejo vladno delovanje, vendar jo potem na koncu podprejo - Ferfila (2006, 195) to označi kot načelo: "ne pljuvaj v lastno skledo". Torej, kar se tiče pristojnosti obeh voditeljev smo ugotovili, da sta vlogi precej različni in to se tudi kaže pri oblikovanju politik v državi.

Če najprej povzamemo na kratko pristojnosti avstralskega parlamenta in ameriškega Kongresa vidimo, da jima je skupna zakonodajna funkcija, ker sprejemata zakone in državni proračun. To je tudi ena najpomembnejših funkcij sodobnih parlamentov in kot Grad (2000) ugotavlja, je sprejemanje vladnega predloga o proračunu eno najmočnejših sredstev parlamentarnega nadzora nad delovanjem vlade. Ugotovili smo, da v Avstraliji večina javnih politik nastane v *kabinetu*, ki v bistvu "upravlja" s celotno javno upravo. Tudi v ZDA pa je moč opaziti pomembno vlogo Kongresa pri oblikovanju in potrjevanju politik. Torej sta vlogi parlamenta v Avstraliji in Kongresa v ZDA sicer različni z različnimi pristojnostmi, vendar pa sta oba pomembna dejavnika pri oblikovanju politik v državi.

Razlog za postavitev hipoteze je popolna dvodomnost obeh parlamentov. Današnja dvodomnost ne predstavlja različne družbene razrede, temveč je posledica razdeljenosti držav na federalne enote. Zgornji dom je predstavnik federalnih enot, spodnji dom pa volivcev. Skozi študij sem ugotovil, da je v večini primerov eden dom v podrejenem položaju do drugega, tako da sem želel ugotoviti ali je avstralski Senat pri svojem delovanju tako vpliven kot je ameriški v svoji državi. Kazalnik, ki kaže na enakopravnost ali podrejenost domov so pristojnosti domov in odgovornost vlade do domov. Kot pravi Grad (v Volk 2007, 47), če je v dvodomni ureditvi položaj obeh domov enakopraven, potem je vlada odgovorna obema domovoma. Analiza me je pripeljala do ugotovitve, da ima avstralski Senat dejansko veliko vpliva in moči v parlamentu, saj ima (ob predstavniškem domu) "v rokah" zakonodajno oblast, poleg tega pa vlada ne more

nadzirati Senata, saj zaradi proporcionalnega volilnega sistema za volitev senatorjev nima udobne večine glasov v zgornjem domu. V tem pogledu je tako Senat sposoben bolj avtonomno kot predstavniški dom pregledovati in kontrolirati delovanje vlade. Vendar pa je ameriški Senat zaradi svoje posebne oblike moči, t.j. vloge sodnika pri ustavni obtožbi političnega funkcionarja, v nadrejenem položaju. Nadrejeni položaj je tu mišljen v primerjavi z avstralskim Senatom. Poleg te posebne pristojnosti pa smo ugotovili, da ameriški Senat tudi imenuje ambasadorje, sodnike Vrhovnega sodišča, sekretarje v kabinetu predsednika ter suvereno ratificira mednarodne pogodbe. Te dodane pristojnosti so tudi razlog, zakaj sem hipotezo zavrnil, kajti menim da ima avstralski Senat manj pristojnosti v parlamentu kot jih ima ameriški Senat v Kongresu.

Za konec naj omenim še, da je preučevanje političnih sistemov precej kompleksna zadeva in je težko vključiti vse kriterije, ki bi podali celotno sliko preučevanih objektov. Tako sem se v svoji nalogi osredotočil predvsem na vlogo moči pri oblikovanju politik in pri tem sem vključil tiste kriterije, ki so se mi zdeli najbolj pomembni in kompetentni za končne ugotovitve. Težko je tudi opredeliti, kateri politični sistem je "najboljši" oziroma najbolj primeren za določeno okolje. To je struktura, ki se je razvijala skozi določen čas in na katero so vplivali različni dejavniki, tako da so v bistvu vedno potrebne spremembe in prilagajanje trenutnim razmeram in okoliščinam.

Za konec naj podam še misel, ki nekako povzema idejo izbrane tematike:
»Brez primerjav, brez nenehnega primerjanja se človekov duh sploh ne bi razvijal«.

Tocqueville

7 LITERATURA

Acceto, Matej. 2011. *O zavorah in ravnovesjih*. Dostopno prek: <http://www.ius-software.si/DnevneVsebine/Kolumna.aspx?id=64289> (15. april 2011).

Almond, Gabriel in Powell Bingham. 1997. *Comparative Politics Today: A world View*. Sixth Edition. New York: HarperCollins Publishers Inc.

Australian Government. 2011. *Citizenship*. Dostopno prek: <http://www.citizenship.gov.au/learn/> (25. marec 2011).

Della Porta, Donatela. 2003. *Temelji politične znanosti*. Ljubljana: Sophia.

Derbyshire, Denise J in Ian Derbyshire. 1996. *Political Systems of the world*. Great Britain: Helicon Publishing Ltd.

Deren-Antoljak, Štefica. 1983. *Politički sistem Sjedinjenih Američkih država: Temelji i oblici*. Zagreb: Fakultet političkih nauka Sveučilišta.

Easton, David. 1953. *The Political System: An inquiry into the state of political science*. New York: Alfred A. Knopf.

--- 1965. *A systems analysis of political life*. New York: John Wiley & Sons.

Ferfila, Bogomil. 2001. *Države in svet*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

---, Anton Grizold, Lance T. LeLoup in Paul Arthur Philips. 2003. *Politične institucije, politike in proračuni: Severnoameriški razgledi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ferfila, Bogomil. 2003. *Družboslovni preseki Avstralazije in Indonezije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2006. *Svet na dlani: Zbirka Svet na dlani 1. knjiga, 1. del*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2008. *Demokratske in nedemokratske države sveta*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Fink Hafner, Danica, Damjan Lajh in Alenka Krašovec. 2005. *Politika na območju nekdanje Jugoslavije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Government. 2011. *Governor-General of the Commonwealth of Australia*. Dostopno prek: <http://www.gg.gov.au/> (25. marec 2011).

Grad, Franc. 2000. *Parlament in vlada*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.

--- in Igor Kaučič. 2003. *Ustavna ureditev Slovenije: tretja, spremenjena in dopolnjena izdaja*. Ljubljana: GV Založba.

Grims, Branko. 2006. *Primerjava drugih domov parlamentov: slovenski in ameriški primer*. Ljubljana: Družina d.o.o.

Hague, Rod, Martin Harrop in Shaun Breslin. 1992. *Comparative government and politics: an introduction*. third edition. Hampshire and London: The Macmillan Press Ltd.

Hamilton, Alexander, James Madison in John Jay. 2003. *The Federalist Papers*. New York: Signet Classic.

Jereb Engelman, Metka. 2008. *Vpliv volilnega sistema na sestavo in delovanje parlamenta*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Jovičić, Miodrag. 1984. *Veliki ustavni sistemi: elementi za jedno uporedno ustavno pravo*. Beograd: Iro Svetozar Marković.

Kavčič, Teja. 2007. *Politični sistem v Kraljevini Španiji in Republiki Sloveniji ter primerjava nadzora vlad*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Krajcar, Urban. 2008. *(Pre)moč predsednika nasproti kongresu v političnem sistemu Združenih držav Amerike*. Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Krašovec, Alenka. 2007. *Volilne študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ladd, Everett Carl. 1993. *The American Polity: The People and their Government*. New York: W. W. Norton.

Lakota, Igor. 2006. *Sistem nepopolne dvodomnosti v slovenskem parlamentu*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Lipovača, Maja. 2009. *Primerjava političnega sistema ZDA in Velike Britanije*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Lukšič, Igor. 1993. *Opozicija in vlada v senci. V Slovenski parlament v procesu politične modernizacije*, ur. Drago Zajc, 137-158. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije.

Parliament of Australia. 2011. *Senate*. Dostopno prek: <http://www.aph.gov.au/Senate/general/index.htm> (22. april 2011).

Petauer, Nadia. 2010. *Ameriški predsednik: odnos s kongresom in javna podpora*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Ribičič, Ciril. 2000. *Podoba parlamentarnega desetletja*. Ljubljana: NUK.

Rakočević, Slobodan. 1994. *Državna uprava: vloga, položaj, organizacija, delovanje*. Ljubljana: ČZ Uradni list Republike Slovenije.

The Whitehouse. 2011. *The Executive Branch*. Dostopno prek: <http://www.whitehouse.gov/our-government> (20. marec 2011).

The Prime Minister. Dostopno prek: <http://australianpolitics.com/executive/pm/pm.shtml> (1. april 2011).

Vertovšek, Renata. 2004. *Vloga obveščevalne skupnosti ZDA v policymaking procesu – nadzorstvo*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Vidmar, Martina. 2006. *Ameriška ustava in Evropska ustavna pogodba: človekove pravice*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Volk, Urša. 2007. *Primerjava političnih sistemov ZDA in Kanade*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Zajc, Drago. 2004. *Razvoj parlamentarizma: funkcije sodobnih parlamentov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Zgaga, Lidija. 2005. *Politični sistem Slovenije in Portugalske – primerjava*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.